

דבר העורך / הרב יהודה אפשטיין

לקוראים היקרים שלום רב,

אחר גליון ה-50 המוגדל והמיוחד שיצא, אנו חוזרים לשגרה עד כמה שהמצב הכללי מאפשר, ומגישים בפניכם את גליון חודש אב, אשר מטבע הדברים מתמקד באבלות החורבן ובציפיה לבניית בית חיינו ותפארתנו, וזאת מתוך תפיסת העולם של אגודת 'קדושת ציון', תפיסה של חיבור למציאות הטבעית, ההיסטורית והמעשית בכלל מתוך מגמה להחיל את חוקת התורה הנצחית על המציאות המשתנה.

אינו דומה יהודי מלפני מאתיים שנה בפולין או במרוקו, רכון על ספר הקינות שלו ומקונן על חורבן המקדש, על גלות הארץ ועל מצב היהודים הנרדפים על-פני כל הארץ ליהודי בן-זמננו, הגם שספק הקינות עדיין לא מש מידיו. בשנים הקודמות עמדנו בגליון זה על כך שדווקא בימינו, אחר ששבנו לארצנו וזכינו לראות נסים ונפלאות מאת ה', הקומה הגשמית של האומה הולכת ונבנית ואף זו הרוחנית - אשר היא היא המגדירה אותנו כעם ה' - גם היא קורמת עור וגידים, דווקא במצב זה - האבלות על החורבן אינה מתעמעמת, כי אם להפך - היא מקבלת משנה תוקף ויתר שאת. אם היהודי בתימן וברוסיה כאב מטבע הדברים את כאבו שלו, את ניתוקו מארצו ואת הרדיפות שהשתרגו על צווארו, ובית המקדש היה נראה לו כחלום רחוק המצוי במרחק שנות אור, הרי שהיהודי שמגיע היום אל רחבת שריד בית מקדשנו, אל שערי הר בית ה' הנעולים, ורואה את השועלים הדו-רגליים מהלכים בו כבתוך שלהם - ליבו מתמלא זעם ופלצות על המצב הבלתי-אפשרי, בו ה' מאפשר לנו לשוב ולחיות לפניו, ושלטון הרשע מונע מאתנו להגשים את מאווינו. אכן, מי שמביט אל הדבר בשוויון נפש - סימן הדבר, שלבו לב של אבן, לב שנאטם אחר שנות גלות, שהצליחו להכהות את חושיו לחלוטין.

אכן, חורבן הבית הופך לבעיה מוחשית ומעשית דווקא עבורנו, הדור אשר זכה לדרוך על אדמת קדשנו, דור אשר מפריח את הארץ גשמית ורוחנית, דור אשר יכול היה - אילו רצה - להסיר את הקוץ מגרונה של השכינה כבר לפני 53 שנים, להרוס את השיקוץ העומד על מקום דביר קדשנו ולכונן מחדש את בית חיינו ותפארתנו. ולכן החורבן כה גדול, זהו חורבן הדעת וחורבן הגוף שלובים יחדיו, זהו חורבן מהסוג הקשה ביותר - חורבן שאנו ממיתים על עצמנו. אם רק נזכה להשכיל ולהבין את גודל החורבן - נדע גם כיצד להחלץ ממנו, ונזכה בקרוב, שיהפוך היום הצום לשמחה ולששון.

תקציר המאמרים

הרב אבא שלמה גולדברג מחדד, מלבן ומבאר נקודה זו, של אבלות החורבן דווקא בדור הזה, דור בו נראה לעין כל, כי אילו רק היינו זוכים - כבר לא היינו צריכים עוד להתאבל. בלשונו הקולחת ממחיש הרב גולדברג את הרגשות, התחושות וכל הלך חיינו של מי שמצר באמת על חורבן בית מקדשנו, ולא כמצות אנשים מלומדה.

הרב מאיר גולדמינץ במאמרו החשוב מעמיד אותנו על נקודה חשובה בכל הנוגע לאבלות, והיא ההחמצה הגדולה שקיימת בכל אחד מהמועדים בהם אנו מתאבלים. אותם ימים היו מיועדים מתחילתם לאו דווקא לפורענות, כי אם להפך - להיות ימים נשגבים בתולדות האומה, ומעשינו שלנו - הם שקלקלו. כמה רחוקה השקפת תורתנו הקדושה, השואפת להטיב עם האדם וביחוד עם העם הנבחר, עם קודשו של ה', תורה אשר במקורה אינה מעוניינת כלל באבלות וצער, כי אם בשמחה של מצוה - כמה רחוקה היא מהשקפת הדתות הנפסדות, אשר באות לדכא את האדם ולנטוע בו רגשות אשם על עצם קיומו. אשרינו, מה טוב חלקנו, ומה נעים גורלנו, ומה יפה ירושתנו, כמה נאה וטוב יהיה כאשר נזכה בזכות אמונתנו בה' להביא גם את אותם ימים בהם קלקלנו את היעוד - לעבר מטרם המקורית.

הרב לוי יצחק לדרמן, אשר בעלון הקודם השתתף ברב-שיח של חברי האגודה ודבר מנהמת לבו הבווער על קדושת הארץ ועל הקשר הבל-ינותק של כל עובד ה' לארצו - הפעם מעניק לנו ראיון מיוחד, בו הוא משתף אותנו בגעגועים ובכיסופים למקדש, לגאולה, לשלמות שכולנו שואפים אליה. אגב כך אנו גם למדים על מעלתה של ארץ-ישראל גם בשדה המאבק מול פגעי הטכנולוגיה, מאבק אשר רק כאן - בארץ בה משרה ה' את שכינתו - ניתן לנצח בו ולעמוד כנגד כוחות הטומאה האדירים המקיפים אותנו.

לב בוער לה', לתורתו ולארצו - כך ניתן לתאר את מרן האדמו"ר מצאנז קלויזנבורג, אוד מוצל מאש השואה האיומה, אשר קומם ורומם את קהילתו ואת משפחתו אחר האסון הנורא, ובאש אהבתו לארצנו הקדושה הקים בה קהילה לתפארת - קרית צאנז אשר בנתניה. הרב שמואל קרלינסקי מלקט מספרי תולדותיו שבבי נוגה המתארים את אהבתו העצומה לארץ-ישראל, ואת הבנתו הבהירה, כי מוטל עלינו - קהל יראי ה' - לבנות את הארץ, וככל שניטול חלק בבנינה הגשמי - כך גם נשפיע על צבינה הרוחני.

אכן, בנינה הגשמי של הארץ תופס מקום נכבד והכרחי בהרמת קרנה הרוחני, ובדבר זה נבדלת ארץ ישראל מהותית מחוץ לארץ. כולנו אמונים על משפטו של הרמב"ם בהקדמה לפרוש המשנה - "הרס הנפש בבנין הגוף, ובנין הגוף בהרס הנפש". אולם זאת עלינו לדעת, כי הגוף והנפש נעשו צרות זו לזו דווקא בזמן הגלות והחורבן. כאשר המקדש חרב, כאשר אין מקום של השראת השכינה, של חיבור שמים וארץ - אכן טוב לה לארץ שתהיה חרבה. בנינה משרת את כוחות הרע, את המגמה ההפוכה לרצון ה' בעולם. אולם כאן בארצנו, הגוף והנפש נבנים יחדיו, מחזקים זה את זה וחיים בשלום ובהרמוניה זה עם זה. הרב בצלאל גזן במאמרו החשוב מעלה את התמיהה לאויר לנוכח פסוקי התורה המפורשים, אשר מורים כי ברכת ה' מצויה דווקא באותם תחומים

גשמיים, אשר הורגלנו מאז ומעולם לחשוב, כי אין לנו חלק ונחלה עמהם. רבות עוד ידובר במאמרו של הרב גנז, והתגובות צפויות להגיע מכל הכיוונים, וזו בדיוק מטרתנו - לקיים דיון פורה וללבן את הסוגיה הקריטית הזאת עד שתהיה מחוורת כשמלה.

אכן, ארץ-ישראל היא המקום בו נועדנו לקיים חיים מלאים של בנין הגוף והנפש יחדיו, וכשם שאדם שחלק מגופו חסר הוא נכה - כך ארץ-ישראל שמבתרים ממנה חלקים היא חולה, ויהודי המסכים לכך דומה לאדם החותך בבשרו החי. במאמר מאת כותב השורות מובא הבסיס התורני הרעיוני להתנגדות המוחלטת של אגודת 'קדושת ציון' לכל תכנית מדינית שיש בה משום ויתור כלשהו על זכותו הבלעדית של עם ה' על ארצו. יתרה מכך, התכנית היחידה שתזכה לתמיכתנו אי-פעם היא התכנית שהגה ה' בתורתו, ובמסגרתה עם ישראל הוא הריבון הבלעדי בכל מרחבי הארץ, וכל אויבי ה' מסולקים מכאן לצמיתות. כל תכנית אחרת מנוגדת לתורה, ואף תביא עלינו שפיכות דמים ואסונות, עד שנאמץ את דבר ה' במלואו.

הרב אליהו בריס יורד יותר ויותר עמוק לתוך נבכי הנפש של בני הנעורים והמבוגרים יחדיו, ועוזר לכל אחד מאתנו למצוא את הנקודה, אותה יוכל להפוך לעוגן, אשר יסייע לו לעבור את מכשולי העולם ותחבולותיו, עוגן אשר יהפוך אדם רגיל לעובד ה' אמתי. אחר שיוורדים לעומקם של דברים מבינים עד כמה צדקו דברי הרמב"ם בקביעתו, כי בידי כל אחד נתונה בחירה להיות צדיק כמשה רבנו או רשע כירבעם בן-נבט. איננו נתונים לגורל עיוור ואכזר, אלא ביכולתנו, בידינו, לעצב את מהלך חיינו כיחידים, וכמובן - גם כאומה.

במדור 'דעת תורה' מובאת עדות מעניינת על הגאון רבי יעקב קמינצקי, מעמודי התווך של יהדות ארה"ב. עדות זו מגלמת בתוכה את הראיה הבהירה שזכו לה רוב מוחלט של גדולי ישראל - אף שבמשך הזמן ניסו להשתיק קולות אלו - לעומת ליקוי המאורות אשר ייחס את מעשה ה' הגדול לשטן, חלילה.

דעת תורה מהגאון הגדול רבי יעקב קמינצקי זצ"ל מראשי עולם התורה בארה"ב

מתורגם ברשות המחבר מתוך הספר 'דעת תורה' של הרב דניאל איידנסון בעמ' 782 - עדותו של הרב גבריאל בער

נצחון ניס

אחת מנקודות המחלוקת בהשקפה הדתית בשנים האחרונות נסובה על נכונות קביעתו של האדמו"ר מסאטמר, ולפיה הנצחון במלחמת ששת הימים לא היה אלא מעשה שטן, ושנסים יכולים להתרחש רק לאנשים יראי שמים. [ישנה, כמובן, תשובה של מרן הגר"מ פיינשטיין זצ"ל (י"ד חלק ד סימן ח אות ב) בנוגע למבצע אנטבה, אשר חולקת מכל וכל על האדמו"ר מסאטמר]. אבל ישנו אירוע שמעטים מודעים אליו, אשר התרחש מעט אחרי שוך הקרבות במלחמת ששת הימים, ואשר הגדיר היטב את היסוד שעליו בנויה אותה מחלוקת. וזו הגרסה אשר שמעתי מהרב גבריאל בער - עסקן אגודאי במשך כל ימי חייו - אשר נכח באירוע.

כפי שכולם כיום יודעים, האוירה בימים שלפני מלחמת ששת הימים הייתה עגומה למדי. רבים בישראל ובתפוצות ציפו למלחמה אשר תגבה קרבנות רבים - הן בקרב החיילים והן בקרב האוכלוסיה האזרחית. הדעה האופטימית יותר הייתה שישראל תספוג מכה קשה, אך תשרוד. אין צורך להזכיר מה הייתה הדעה הפסימית. אולם כאשר נדמו קולות היריה אחר מלחמה קצרה באופן מדהים ביוני 1967 [אייר תשכ"ז], גילו הישראלים, שהם לא רק שרדו, אלא אף רמסו בגאון צבאות אדירים של מדינות ערב הסובבות אותם, ובנוסף לכך כבשו את הגדה המערבית של הירדן - אשר כללה את העיר העתיקה בירושלים ואת מקום המקדש. הכל הסכימו, כי מדובר בנס גלוי. אולם היה קול אחד שחלק על קביעה זו מכל וכל - האדמו"ר מסאטמר - אשר עמד על כך, שלא רק שלא התרחש כאן נס, אלא שלאמתו של דבר היה זה מעשה שטן. הוא קבע נחרצות, כי נסים אינם מתרחשים עבור הציונים - במיוחד לא כאשר הם מבססים את החטא הדתי הידוע בשם 'מדינת ישראל'.

כעבור חודשים ספורים, בועידה השנתית של אגודת ישראל, היה האירוע המדהים שאירע לנושא הדיון המרכזי. כל דובר בתורו דיבר על הנושא, והיה ניכר לכל, כי גדולי ישראל חלוקים ביחס לשאלה אם להסכים עם דעתו של האדמו"ר מסאטמר, אם לאו. אחד מאלו שהביע בפומבי את הסכמתו לדעה הסאטמרית היה הגאון רבי יעקב קמינצקי.

בזמן מלוח מלכה של אותה שבת, הדובר המרכזי היה הרב איצ'ה מאיר לוי - חתנו של האדמו"ר מגור. כמובן, שאף הוא דיבר על הנושא. אחר כמה הערות מקדימות, הביע את האבחנה הבאה - 'לפני זמן לא רב, ספג העם היהודי אבדה נוראה של ששה מליון יהודים בעת שואת יהודי אירופה. כשהלכנו לגדולי ישראל לבקש הסברים, נאמר לנו שעלינו להחריש ולקבל את הדין, משום שכך היה רצון ה'. לאחרונה ממש, עמדנו בפני אפשרות של שואה נוספת בארץ-ישראל, אולם הפעם עם ישראל ניצל. אנחנו שומעים גדולי תורה שאומרים, שאותם מליונים נצלו על-ידי השטן. כיצד יתכן הדבר, שכאשר יהודים מתים זהו מעשה ה', אולם כאשר הם ניצולים ממוות - זהו מעשה שטן? הדבר לא יתכן'.

בתגובה לדברים, הזדרז רבי יעקב קמינצקי לכתוב פתק, אותו שלח שיקראו מבימת הנואמים. בפתק היה כתוב - 'ברצוני לחזור בי בפומבי מהצהרתי הקודמת, אשר תמכה בעמדתו של האדמו"ר מסאטמר, ולומר שכעת אני מסכים לחלוטין עם דבריו של הרב לוי'. הרב בער ציין לעצמו, שהיה כאן ביטוי לגדלותו של רבי יעקב. כל מגמתו הייתה ברור האמת, והוא לא חשש להודות בפומבי, כי שגה.

האדמו"ר מצאנו ובנית ארץ ישראל / הרב שמואל קרלינסקי

חיבה יתירה חיבב רבי יקותיאל יהודה הלברשטאם זצ"ל - האדמו"ר מצאנו, את ארץ ישראל. ושמח מאוד לזכות לבנותה וליישובה. את קרית צאנו בנתניה הוא בנה על מנת להרחיב את גבולות הארץ, ומשום כך הוא רצה להקים אותה דווקא במקום בו לא היה עדיין ישוב יהודי ולא בירושלים. רבות התבטא בשבח א"י, בכיסופים אליה ובחובת העליה וההתנחלות בה. הבאנו כאן מקצת מהדברים, מתוך הספר הנפלא - 'לפיד האש'.

אהבה זו לארץ חמדה ינק רבינו מבית אביו, כ"ק האדמו"ר צבי הירש מרודניק זי"ע, בה היה חשיבות גדולה על כל דבר שבא מארץ ישראל. בכל שנה היו שולחים לו שמן זית לחנוכה מארץ ישראל, והגם שבדרך כלל היה רגיל להכניס שומן בתוך מאכל הביצים לשב"ק, אבל כשהיה בביתו שמן מארץ ישראל שינה ממנהגו והכניס השמן, ושמרו על זה ברוב חשיבות והכניסו בכל פעם מעט שמן שיישאר מזה לעוד כמה שבועות. אף הילדים כשנגעו במאכל של השמן הזה הרגישו כאילו היו נוגעים בספר קודש.

לקראת ט"ו בשבט היה עומד ומצפה שיביאו לו פירות מארץ ישראל והיה נוגע בהם בפחד ובאימה, וכן כל הצדיקים מדור העבר שהיה בהם דעת תורה והרגישו קדושת הארץ מהי החשיבות מאד פירות ארץ ישראל. כשהגיע איזה פרי חילקו ממנו לכל בני המשפחה, והיו מבטיחים זאת לילדים בתור פרס. והילדים שמחו על כי זכו לנגוע בפרי הזה וכל יהודי הרגיש ככה, כי ארץ ישראל היא מקור חיינו ושם לבבנו שואף זורה, ואך מפני חטאינו גלינו מארצנו ונתרחקנו מעל אדמתנו ולא שכחו מזה, כמו שלא שוכחים שחיים עלי אדמות (שפע חיים ח"ב פרשת כי תבוא ובעוד מקומות).

כשהגיע **מכתב מארץ ישראל**, הביטו על זה כעל דבר יחוס והראו על זה כעל דבר יקר הערך, הנה מכתב מארץ ישראל, ונגעו בזה ביראת הכבוד. [הגם שהיו אז כבר י"ח מאות שנה בגלות, מ"מ ארץ ישראל בקדושתה עמדה, וגם כשהצדוקים והבייתוסים היו בארץ ישראל היתה א"י מקודשת. **ארץ ישראל אינה יכולה להפקע מקדושתה**, וספר תורה שכתבה אדם מישראל, גם אם יכניסוה לבית תיפלה עדיין תישאר ספר תורה, ואסור להמציא ולבדות דברים חדשים, אפילו כשנדמה שצדוקים, לאחר זמן נתברר שתוצאותיה מי ישרונה].

היום המאושר בחיי

בירח האיתנים של שנת תשט"ו, הוא חודש תשרי, התכונן רבינו זי"ע לעלות ולהיראות בקרוב בארצנו הקדושה. מקורביו הרגישו כבר בימים הנוראים בסדר עבודתו, כעין סערה נפשית ושינויים יוצאים מן הכלל, שהתפרשו על ידם כהכנה רבתא לפני המסע לארץ ישראל.

מכיון שפניו היו מועדות לארצנו הקדושה, הורגש עליו שהתחדש כבריה חדשה. אומר היה בשם אביו הצדיק רבי הרשלה מרודניק זי"ע, כי אדם העוזב את ארץ העמים ועולה לא"י, מתחילין לספור לו מחדש את שבעים שנותיו [כמאה"כ ימי שנותינו בהם שבעים שנה] מיום שנכנס לארץ ישראל.

קרוב לשעת חצות הלילה, אור ליום חמישי כ"ב בחשוון, המריא המטוס ישר לארץ ישראל. רבינו זי"ע ישב כל הדרך אפוף להבות קודש. עיניו יורדות פלגי דמעה. כולו רועד מהתרגשות, ושפתותיו רוחשות בעל פה את פיוטי הגעגועים מקינות ת"ב: "ציון הלא תשאל... "ציון עטרת צבי... "ציון ידידות... "ציון צפירת פאר..."

עין בעין ראו אז כולם, כל הנוסעים היהודים שהיו עמו במחיצתו באווירון, כיצד משתקף בקלסתר ציור חי של דורש ציון אמיתי, כפי שמתארו רבי יהודה הלוי זלה"ה: "אסיר תקוה... נותן דמעיו כטל חרמון ונסחף לרדתם על הרריך... ינעם לנפשי הלוח ערום ויחף עלי חרבות שממה אשר היה דביריך... אניד לבתרי לבבי בין בתריך... וארצה אבניך ואחונן את עפריך..." הורגש כאילו מלאכי מרום מלווים אותו כשעומד ליכנס בארץ השכינה, מלאכים מארץ ישראל, וד' אמותיו נושכ כבר אוירא דארץ ישראל.

ברדתו מכבש המטוס בבואו להתיישב בארץ ק אמר רבינו זי"ע - **"זהו היום המאושר בחיי"**.

חזון קרית צאנו בהתקומותו

בימי ביקורו הראשון בארצנו הקדושה, תר רבינו זי"ע את הארץ לארכה ורחבה כשהוא מחפש בעיניו הקדושות אחרי מקום מתאים ורחב ידים, בו יוכל להשתקע ולכונן את קרית צאנו כפי שרקם בחזונו. קול ה' קרא אליו כמו ליצחק אבינו ע"ה בשעתו: "שכון בארץ אשר אומר אליך" - עשה שכונה בארץ. משאת נפשו היתה להציב גבול אלמנה. ביקש להעלות לכאן יהודים מתפוצות הגולה, ובעיקר, לחדש בקריה זו את ההווי של חסידות צאנו כבימי קדם.

כאשר פנו אליו מירושלים עיר הקודש, שיבוא ויכונן בה את קרייתו, דחה הרבי בעצמו את הרעיון ונימוקו עמו: "ירושלים יש בה ברוך השם קדושה יתירה ותורה בשפע, בעוד אני רוצה להוסיף בא"י עיר חדשה, אשר עם הקמתה תגדל הקדושה ויתרבה אור התורה". מטעם זה גופו דחה ג"כ את ההצעה לבנות את קרית צאנו בבני ברק¹.

¹ יש מצווה ליישב את ארץ ישראל לארכה ולחריבה, רצון ה' שלא כולם יגורו במקום אחד ויבנו בתים לגובה של שלושים קומות, אלא אדרבה - יישבו את כל המקומות בארץ, וכמו שכתב האבן האזל (גלזה ואבדה פרק י'): "בית בין הבתים לא הוי כ"כ ישוב ארץ ישראל".

הוא היה אומר: אנחנו היראים עוסקים בקיטרוג גרידא, והם - החופשים שאינם שומרי תורה ומצוה רח"ל - עוסקים בפעולות מעשיות ויוצרים עובדות... גם אני סבור הייתי בעבר שזה תפקידנו... הייתי מקלל המינים בכוונה עצומה ומצפה לשמוע שנתקבלה והתקיימה קללתי - אך לשוא. להיפך, נוכחתי לראות שהם הולכים ומתחזקים. אמרתי, איפוא, לנפשי: וכי לא מוטב שנתחלף בתפקידים, דהיינו שאני אבנה את א"י בקדושה, והם, החילוניים, הם יהיו אלו שיגדפו אותי? גמרתי אומר: לא עוד! לא אתן יותר יד לכך, שאנחנו רק נעמוד ונקטרג, והמה בינתיים ישתלטו על א"י ויטמאו אותה חס וחלילה. **אנחנו נפעל בכל כוחנו למען בנינה של ארצנו הקדושה! הלא כל אבן בא"י כל כולה קדושה וטהרה!**

בכסף מלא

לאחר שהחליט על השטח של העיר נתניה, ייפה את כוחם של חברי הוועד לרכוש את המגרשים בשמו ובשליחותו, בכסף מלא. אף ביקש מהם שיגמרו את העסקה ללא דיחוי מיד אחרי ראש השנה.

לימים כשהתייחס בשיחה אל ענין רכישת האדמות של קרית צאנו בכסף מלא, הזכיר הרבי את דברי רבינו בחיי (פ' חיי שרה) המצביע על כך, שרוב שטחי ארצנו הקדושה נכבשו ע"י ישראל לפי חרב, אולם את השטחים המעולים ביותר קנו בכסף מלא והם שלושה: א. מערת המכפלה (שקנה אברהם מעפרון) ב. הר המוריה, מקום בית המקדש (שקנה דוד מארוונה) ג. הר גריזים והר עיבל - המקום שקיבלו ישראל עליהם את התורה בברית ובאלה (שקנה יעקב אבינו במאה קשיטה).

מכאן נמצאנו למדים, הוסיף הרבי, שכל אדמה המיועדת למלא תפקיד רוחני בחיי עמנו, צריך לקנותה בכסף מלא דווקא, ולא לקבל אותה חנם בשום פנים. וכבר הרחיבו חז"ל את הדיבור בזה"ק (ריש פ' תרומה) על אודות חין ערכה של כל מצוה דווקא כשמשלמים בעדה מחיר מלא, ולא כשמקיימין אותה בחנם.

הבשורה הטובה על השלמת הרכישה נתקבלה בבית רבינו זי"ע בשמחה ובצהלה. הוא חגג את המאורע במוצאי צום גדליה ביחד עם אנשיו, באיחולי 'לחיים', ובציפיה להתחלת תקופה חדשה של בנין ויצירה בארצנו הקדושה. כעבור כששה חדשים בקירוב, ביום כ"א באדר תשט"ז, השיג רבינו זי"ע את פסגת משאת נפשו, אושרו, כשזכה להניח בא"י במו ידיו אבן פינה לקרית צאנו ולמוסדות התורה והחסד שהתכוון לחולל בקרבה.

ובהר ציון תהיה פליטה

את המשא המרכזי בחגיגה השמיע רבנו זי"ע, כשפניו זורחות כשמש בצהרים. בפתח דבריו סיפר, כי ערב נסיעתו ארצה שאלו אותו רבים בארה"ב, מדוע הוא נוסע לארץ ישראל בשעה כזאת, כשהמצב המדיני והבטחוני שלה כל כך חמור וקשה? היתכן להשקיע כ"כ הרבה עמל וכספים באזור המוקף אויבים ורוצחים?!

הרבי הצביע על כך, כי משמים סבבו בהשגחה פרטית נפלאה, שיריית אבן הפינה לקרית צאנו תזדמן בדיוק ליום בו מלאו מאה ושבעים שנה מהסתלקותו של הנועם אלימלך זי"ע. מקובל בפי חסידי קדמאי (ראה נתיב מצוותיך קאמרנא, נתיב אמונה ד ה), שהגיד אותו צדיק וקדוש עליון בשעתו, שהוא כבר ביטל מבני ישראל את גזירת חבלי משיח. אח"כ כשעמד עלינו צורך כל היהודים, היטלר שחיק טמא, תמחו רבים וטובים ולא הבינו: איה הבטחתו של הרבי ר' אלימלך זי"ע?!

זוהי מצות הנביא (ישעיהו נד) : **"הרחיבי מקום אהלך ויריעות משכנותיך יטו אל תחשכי הארצי מיתרתי ויתדתיך חזקי. כי ימין ושמאל תפרצי וזרעך גוים יירש וערים נשמות יושבו".** הנה הציווי 'הרחיבי מקום אהלך' נאמר לציון, אמנם כשהקב"ה מדבר אל ציון, כלול בזה ג"כ שהוא מדבר אל עם ישראל שהם בני ציון. וא"כ מהפסוק 'הרחיבי מקום אהלך' עולה ציווי לכל בית ישראל [מלבד עצם הציווי של ישוב א"י שנאמר בתורה] שירחיבו את מקום מגוריהם, ואת משכנותיהם.

לפי פשוטו של מקרא הכוונה שצריך שיגורו בכל גבול ישראל, ולא רק שיכבשו מקומות נוספים מחוץ לגבול, שהרי לא כתוב הרחיבי גבולך, אלא הרחיבי 'מקום אהלך' - אהל מגוריך, ויריעות 'משכנותיך' - משכנות מגוריך יטו אל תחשוכי, כלומר, שאם 'מקום אהל ומשכנות מגוריך' הוא רק בירושלים - תרחיבי אותו אל סביבות ירושלים, ואח"כ אל הערים הבאות, וכך הלאה - עד קצה גבול ישראל.

מדוע באמת התורה נותנת חשיבות גדולה לענין הרחבת הארץ? משום שכל שמרחיבים את המקום - כך השכינה באה ושורה על מקום זה. וכמ"ש בעל מגלה עמוקות (אופן קנה) : **"אבל לעתיד כתיב הרחיבי מקום אהלך (ישעיה נד, ד), ותתפשט ירושלים לכל צד ת"ת תחומי שבת, ואז ימלא כבוד ה' את כל הארץ".**

ככל שגבולות ישראל רחבים יותר, כך מתרבה השראת השכינה. וכמו שכתב רבי אברהם אזולאי בספרו חסד לאברהם (מעין ב נהר ז): **"כמו שהשכינה אינה בשלימות כל עוד שמקום בית המקדש אינו בשלימות על מכונו, כן השכינה גם כן אינה בשלימות כל זמן שארץ ישראל אינה בשלימות גבוליה".**

ובהשראת השכינה תלויות כל הטובות, כמו שביאר הרמח"ל באריכות בדעת תבונות (ס' קס), שכל השפע של הבריאה תלוי בהשראת השכינה, וכפי השיעור שה' משרה שכנתו - כך מגיעה הטבה לנבראים, ולהיפך ח"ו. לכן נאמר בתורה (בראשית כו, כב) : **"ויקרא שמה רחובות ויאמר כי עתה הרחיב ה' לנו ופרניו בארץ". הברכה תלויה בהרחבה, שהיא גורמת לריבוי השראת השכינה.**

הרב ריבלין זצ"ל, שהקים את השכונות החדשות בירושלים, היה בונה בתים של קומה אחת בלבד, כדי לקיים 'הרחיבי מקום אהלך', לישב כמה שיותר מקום בארץ ישראל. רק לאחר שנים הוסיפו קומה שניה ברבים מן הבתים.

"סבורני", הטעים בקול נרגש מאד אך צלול, "שהבטחתו של הרבי ר' אלימלך זי"ע התייחסה לשארית ישראל פה בארצנו הקדושה".²

נקודת השיא שבדבריו היתה קריאתו הגדולה - קריאה קדושה לכל החרדים לדבר ה' בעולם הגדול שיעלו ויבואו ארצה להתנחל בה.

"דעתנו היא, שבזמן כזה, כאשר יש אפשרות לכל יהודי לעלות לארץ ישראל, ויש פה ברוך השם קיבוץ גדול של שלומי אמוני ישראל, ועל אף כל המגרעות יכול כל איש לעבוד כאן את ה' כרצונו וכדרכו, מחויב כל יהודי באשר הוא לקיים מצות ישוב ארץ ישראל בגופו ולעלות הנה - כה נכין את עצמנו בהכנה דרבה לדורו של משיח!"

י"ט בכסלו יום בשורה

בשנים הבאות השתדל לחגוג את היום הזה, י"ט בכסלו, שבו יצא בדרכו לשיבת קבע בארץ ישראל, כיום טוב במקצת. "הסתפקתי", אמר בשנה הראשונה תשכ"א "אימתי לעשות שמחה, האם ביום שיצאתי מאמריקה, או למחרתו ביום שהגעתי לארצנו הקדושה? אכן באתי לידי מסקנה, שראוי לנו לעשות השמחה ביום י"ט בכסלו, כי עיקר השמחה לפי שעה היא שיצאנו משם, וכמו שמהרש"ז מליאדי זי"ע חגג יום זה על יציאתו מבית האסורים כן אנחנו, באשר היוצא מאמריקה וניצול מטומאתה הוי ממש כיוצא מבית האסורים..."

"יודע אני בעצמי" המשיך ודיבר בהתלהבות "שאף היום כשאנו יושבים פה שנה שלמה אינני משיג לגמרי גודל מעלת ארצנו הקדושה, כי לזה צריך להיות במדרגה גבוהה, אבל הרי ראינו אצל אבותינו הקדושים שכל ימיהם ציפו בכליון עיניים והשתוקקו - "הלואי יעזור השי"ת ונזכה ללכת לארץ הצבי". גם בדורות קודמים, כשהדרך לפה עברה במדבריות, מקום גדודי חיות וליסטים, מצינו לרבינו עובדיה מברטנורא ז"ל שחרף נפשו בסכנה וכתת רגליו ג' שנים, וברומניה חבשוהו ונמכר לעבד, ובקושי גדול הצליח להימלט משוביו והמשיך עד בואו לכאן. גם לפניו עלו הנה הרמב"ן ורבי יהודה הלוי, ועוד הרבה קדושי עליונים, וכשהגיעו לחופי הארץ פשטו מנעליהם ונשקו את עפרה וריצו אבניה בשמחה עד כלות הנפש - כל זאת מפני שקדושה נמשכת אל קדושה. והקדושים האלה הרגישו באמת את קדושת א"י, וכל חפציהם לא ישוו בה. ומה נענה אנן אבתריהו!"

כעשרה ימים לאחר מכן. ביום ב' דראש חודש טבת, כתב רבינו לתלמיד מאמריקה, ששאל אותו אם לעלות ארצה: "תמהר בכל האפשרות לעלות לארצנו הקדושה... ויפה שעה אחת קודם... כל שעה ושעה בארה"ק היא בכלל יש קונה עולמו בשעה אחת...³ ולא תאמר מחר לאחר זמן, רק בבחינת נחשון בן עמינדב... המברכך שתזכה תיכף ומיד לבוא לארצנו הקדושה ותתברך בברכת השם מציון..."

טעם פירות ארץ ישראל

ר' שלמה אונגר זצ"ל סיפר: כאשר היה בחתונה בקרית צאנו בנתניה, התיישב ליד האדמו"ר, והרבי לקח כמה פירות מהצלחת, ואמר לו:

"תסתכל על הפירות הללו, פירות ארץ ישראל, כמה יפים הם, כמה טעימים הם, כמה ערבים הם, הייתי בחוץ לארץ, הוסיף הרבי, וגם שם היו פירות יפים, אבל לא היו טעימים כמו הפירות הללו של הארץ הקדושה".

כשדמעות בעיניו אמר הרבי, שלמרות ההסתר הגדול בו אנו נמצאים, הותר הקב"ה עדיין טעם בפירות ארץ ישראל (עלינו לשבח בדברים ב עמ' שעט).

² דברים דומים הגיד רבינו ג"כ כעבור כשנה, ביוםא דהילולא כ"א באדר תשי"ז: "וחנני השי"ת דעה בהיותי אשתקד בארה"ק בנתניה ואמרתי, שעלה במחשבתי שכוונת קדשו היתה שבטל את החבלי משיח מיושבי א", התנאים והאמוראים הק' כתבו מה שהיה נראה שיבוא על א", ובא הרבי ר' אלימלך והעביר את זה מא"י והמיר את חו"ל תחת ארץ ישראל, וזה אצלי אמת גמור". (ע"פ דברי תורה גל' ל"ד עמ' 8)

ראה מעין זה ב'תפארת יהונתן' לר' יהונתן איבשיץ (פרשת נצבים עה"פ ושב וקבצך): מה שאמרו בגמ' על ימות המשיח 'ייתי ולא אחמיניה' [שיבוא, אבל שלא אראה אותו - מרוב צרות שיהיו באותו הזמן], נסוב רק על חו"ל לקראת הגאולה, שם תהיינה גזרות וצרות רח"ל, אבל בא"י - עליה נאמר 'עני ה' א-להיך בה', שם תשרה שכניה. ומוסיף טעמו של דבר: היות ובגלות היתה שכניה עמהם לשומרם, אבל לקראת הגאולה השכינה תחזור לארץ ישראל, נמצא שבני חו"ל נשארים ללא שכניה לשומרם, ולכן אין להם מגן לשומרם (ע' בשפע חיים דרשות חורש"י פרשת שלח תשמ"ד, שהאר"ך רבות בדברים אלו, ושלכן יש הרבה בני תורה וחזירים בתשובה בארץ ישראל).

³ כתב הבן איש חי (אדרת אליהו - סוף פרשת כי תבוא): "אמר דוד המלך ע"ה (תהלים פד יא) 'כי טוב יום בחצרך מאלף, בחרתי הסתופף בבית א-להי מדור באוהלי רשע', רוצה לומר... גם מול העובדה שבחוץ לארץ ישנם יותר ימים טובים ביחס לארץ ישראל [משום יו"ט שני], עם כל זה חביב אצלי אותו היום שהוא בחצרך, דהיינו בארץ ישראל, מאלף ימים טובים שאעשה בחוץ לארץ. והסיבה, כי בחרתי הסתופף בבית א-להי מדור באוהלי רשע [דהיינו בחוץ לארץ], מכיון שבארצות הגויים אין בהם קדושה".

אבלות על החורבן בזמן הזה - הרב אבא שלמה גולדברג

העולם רגיל לומר, שאילו זה לא היה עצוב זה היה מצחיק, כך חשתי לפתע תוך כדי שאני מנסה להסביר לעצמי, למה אני צריך להיות עצוב, מה גם שאחרי אימונים מוסריים ופסיכולוגיים קבועים במטרה לראות את חצי הכוס המלאה, קשה תוך שלושה שבועות למצוא את החצי הריק.

ניסיתי לשכנע את עצמי - 'הכי עצוב זה, שאתה לא מרגיש את העצבות'. זהו, זה היה משפט חזק מאד, הרגשתי שניצחתי, אחרי משפט כזה, בטוח אהיה עצוב. הסתכלתי בשמחה במראה, אבל שם חיכה לי איש בכלל לא עצוב. בלית ברירה ניסיתי להיעזר בדידי הפסימיסט, הלז פצח במונולוג דכאוני כמה אנחנו מסכנים, וכמה הכל דפוק כאן, ניצחתי את ההזדמנות שהוא נואם בלהט ובעיניים עצומות, וברחתי. בשום אופן הנאום השמאלני הזה אינו שיחת חיזוק והכנה להייליגער תשעה באב.

בדקתי בספרים הקדושים [תמיד כדאי לחפש בספרים הקדושים, בשביל מה להמציא לבד, כאשר לשם כך קיבלנו את התורה]. שם גיליתי כי אף אחד לא מסביר 'איך להיות עצוב', אלא הסוגיה היא רק 'למה להיות עצוב'. נאלצתי להבין, שכאשר מבינים 'למה', אז ה'איך' מגיע לבד, כי בעבודה על תחושות זה מתנהל אוטומטי. אם מרוצים, באה שמחה, וכשחסרים - מגיעה העצבות, וממילא עד שלא נבין על מה אנחנו עצובים, לעולם לא נצליח להיות באמת עצובים. אלו הם הנתונים הפיזיולוגיים שלנו. כאשר כלי המידע שלנו מבינים שדבר-מה חשוב חסר לנו, אזי הכלים הרגשיים מגיבים בדמעות ו/או שאר התסמינים המאפיינים עצבות.

ולכן, אם כלי המידע שלנו סבורים שאין לנו צרות של גלות, מפני שהם סבורים שמצבנו היחסי הוא בחדר וברחמים, אזי זו הסיבה שאיננו מצליחים להצטער על צרות אלו, ואם כן אין לנו בררה אלא להתמקד בעיקרו של יום, להעלות את ירושלים על ראש שמחתנו, ולהבין מדוע דווקא במצבנו, שבחסד ה' הוא טוב יחסית - הדבר שהכי חסר לנו הוא דווקא בית המקדש. וכשנבין זאת, נוכל לישא עינינו אל הר ציון ששמים, ולא נצטרך להסביר לא איך ולא למה, כי הפיזיולוגיה שה' נטע בנו תעשה את שלה, ולנו ישאר רק לטפח את פנינו הלחות והמלוחות, להורות באצבע ולומר - **על זה, על זה היה דווח לבנו**, בעיניים מצועפות נסרוק כל צריח וכל כיפה, **על אלה, על אלה חשכו עינינו**, והנוף המזעזע של הר ציון שלנו, תשוקתנו ומאויינו, **שעומד שמים**, ישרוט את נשמתנו המשתוקקת. ונשמתנו, אשר מכסא כבוד חוצבה, לא תוכל להכיל את המחזה המשפיל הזה, חדר חופתנו, **שועלים הלכו בו**, באו בו פריצים ויחללו, הר הבית לבמות יער, ושעירים מרקדים שם, ושאלתנו תהיה - **למה, למה לנצח תשכחנו???**

והלא זו הייתה אמורה להיות התחושה הטבעית והאוטומטית שלנו, כי בעצם כולנו הרי יודעים שבית המקדש הוא הלב של העם הזה, כולנו הרי יודעים שעבודת הקרבנות עומדת ברום כל המעלות, וכי יש מי מאתנו שלא שם ליבו כמה אחוזים מעבודת תפילתנו ותחנונינו מוקדשים לתשוקה הזו? היש מי שמסתפק בהבדל הקריטי בין חיים בצל בית קדשנו ותפארתנו, לבין [חוסר] חיים חסרי קדושה, חסרי טהרה, והיכל ה' אטם בעדנו, ורבים ממצוותינו ותורתנו נשאר בהם רק 'זכר למקדש'? אין זאת אלא, שדווקא גדולתו של בית המקדש, דווקא רוממותו - היא הנותנת לנו תחושה נוראה, שבזמננו אנו דור יתמי דיתמי כחגבים היינו בעינינו, ובמצבנו הנוכחי כמו שאנחנו - אין אנו ראויים להשראת שכינתו. ואם כן חזרנו לקונפליקט שפתח את מאמרו, אם בית המקדש עצמו נאצל מהדרגה בה אנו רואים את עצמנו, ולהתאבל על כך שאיננו ראויים - אין בכוחנו, אם כן כיצד נקיים את מצוות אבלות על החורבן בזמן הזה? וכי יש פטור שנקרא 'בזמן הזה'? וכי בטל ח"ו מה שפסק בשו"ע - 'ראוי לכל ירא שמים, שיהא מיצר ודואג על חורבן בית המקדש'? הרי זאת התורה לא תהיה מוחלפת, ולא נתנה תורה למלאכי השרת.

כי בעצם, יש לברר מהו תוכן העניין שגורם לנו, שמכל מצוות ה' - דווקא בית המקדש ועבודת הקרבנות נראים לנו כדבר המרומם ממצבנו כיום, אף שישנן מצוות נוספות מרוממות וחשובות מאד, אשר למרות שאנו מודעים לגודל מדרגתן, מכל מקום אנו מנסים לתפוס מהן מה שאפשר, ומנסים להתחזק בהן על כל פנים במעט שמתאים לדרגתנו. הנה לדוגמה, תורת ה' תמימה, אשר אין חקר לגדולתה, ועם כל זה אשריהם ישראל קדושים קטנים עם הגדולים, מתלהטים אחריה כל אחד לפי יכולתו למצוץ מיערת הדבש. או לדוגמה, עבודת התפילה העומדת ברומו של עולם, או שבת קדשנו ומועדי ה' הנשגבים מבינתנו. למרות זאת, הסיבה לכך שדווקא לגבי בית המקדש נדמה לנו, שהעולם צריך להשתנות משמעותית על מנת שנוכל להיות ראויים למעלה שמימית זו [דמיון שהוא זה שמפריע לנו מלהרגיש את חסרוננו הנורא של בית המקדש בחיי היום יום שלנו, וממילא מחבל לנו ביכולת להתאבל כראוי על בית חיינו] - הסיבה לכך היא מפני שעל מצוות הקרבנות נאמר בשעת הסתר פנים - "ולא אריח בריח ניחוחיכם" (ויקרא כו). ואם כן, לצערנו, יכולה להיווצר תחושה נוראה, שמצווה זו - אשר עניינה אהבה ודבקות עם אהובנו שבשמים - בזמן הזה, שדודי חמק עבר חפשיהו ולא מצאתיהו - אין זו העת והמועד לרחם ציון, ירחם ה'.

[ובאמת, שגם על התורה נאמר (איכה א) "מלכה ושריה בגויים אין תורה", ובתפילה (ישעיה א) "גם כי תרבו תפלה אינני שומע", ובמועדים (שם) "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי" ואכמ"ל].

אם כן חייבים אנו לתת גדר ברור, אימתי נאמרת קללה איומה זו, שמלכנו וא-להינו כביכול אינו רוצה את הניחוח שלנו, ומתי אדרבה - מצפה הוא להריח ריחנו. הרי לא יעלה על לב, שקללה זו תמידית היא, הלא הוא אבינו רוענו, הוא דודנו ומעודדנו, הלחנים ציוונו בתורתו - "ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" (שמות כה)? ומדוע ניבא פה אל פה את משה עבדו מפי כבודו, כאמור "הקטיר הכהן את הכל המזבחה עולה אשה ריח נחוח לה" ו" וכדרכה של תורה חייב להימצא גדר ברור, מתי נאמר כך, ומתי ההפך הגמור.

והנה הקב"ה מקדים רפואה למכה, ובו בפסוק שנתקללנו - ב"ולא אריח" - בו עצמו טמונה הרפואה, שנאמר שם "ונתתי את עריכם חרבה והשמותי את מקדשיכם ולא אריח בריח נחוחכם". ופירש רש"י, וכן הוא בחז"ל בכ"מ - "והשמותי את מקדשיכם: יכול מן הקרבנות, כשהוא אומר 'ולא אריח' הרי קרבנות אמורים, הא מה אני מקיים והשמותי את מקדשיכם - מן הגדודיות, שיירות של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם". הרי נאמרו בפסוק זה שלוש קללות, 'עריכם חרבה', שממון שיירות ישראלים, ו'לא אריח' - הרי שהדברים תלויים זה בזה, כאשר ל"ע רואים את ערי ארץ הקדש חרבות ושממון שיירות - יודעים שכנגד זה מתקיים ברוחניות 'ולא אריח'. אולם כאשר למרות עוונותינו, יאר ה' פניו אלינו, והערים החרבות מלאו צאן אדם (עי' יחזקאל לו) ולמען שמו הגדול, השיב את זרע עבדיו, ובכל עת מתקדשים גדודיות גדודיות לעלות ירושלימה, נדע נאמנה כי כבר הופר הנדר בטלה הקללה, וכנגד זה ברוחניות הדברים, כבר מצפה הוא לנו כי נשובה נראה צאנו נשמור ולפניו נעבוד, יודע הוא גם יודע מך ערכנו, מכיר הוא גם מכיר מיעוט מעשינו, אך היות ובאהבתו ולמען שמו הגדול היטיבנו באחריתנו, בנה חרבות עולם קומם הריסות דור ודור, והשיב בניו לעירו - יודעים אנו כי מצפה הוא לנו, חפץ הוא כבר להריח בריח נחוחינו. ובאמת מקרא מלא הוא בספר יחזקאל (כ) - **"בריח נחוח ארצה אתכם [מתי?]** בהוציא אתכם מן העמים וקבצתי אתכם מן הארצות אשר נפוצתם במ ונקדשתי בכם לעיני הגויים!!"

וסמך לדבר יש מתפילה לעני בפרק קב שבתהילים, אשר על דורנו העני נאמר, וז"ל הספורנו - "זה המזמור תפלה בלשון בני קבוץ גלויות שיתפללו על התשועה". ובפרק זה הרחיב וכתב שזה "נאמר על **קיבוץ גלויות הקודם לימות המשיח**, כמבואר ביחזקאל". ושם נאמר "אתה תקום תרחם ציון **כי עת לחננה כי בא מועד**". ומניין לנו כי בא העת, ומי הגיד לנו כי בא מועד? תלמוד לומר "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו", מוסיף הספורנו ומפרש - "אתה תקום תרחם: **אף על פי שאין הדור זכאי**, כי רצו עבדיך: **היפך דור המדבר שמאסו בה!!**"

הרי לך בית המקדש עם כל גדלותו, קרבנות ה' על כל נוראותם, ואנו עם כל קטנותנו, ומכל מקום כעת הוא העת, כבר בא מועד, ואנחנו - כמה קרובים היינו, שוב חלפה לה שנה מבוזבזת, ושוב עדיין רחוקים אנו משולחנו, שועלים עדיין מקרקרים בהיכלו, וגרוע מכך, כאומרנו בקינות "אנעם לנפשי ראות קאת וקיפוד בין בתרייך מאדום וערב קיננו בקינייך". אהה, כבר הגענו אל הסף, הדלת דפקנו, אך בחוץ נשארו זרוקים וריקים, הביאנו המלך אל המשקוף, כבר נשקנו המזוזה, ושוב נותרנו כיתומים ואין להם אב, כשנאדם ואין לאהוב, ועדיין לבושתנו מחרפי א-ל מטנפים בתוך מקדש חדריה. דומה מצבנו לאב האומר לבנו החוטא, אכן שבת הביתה, אך פניך אינני חפץ לראות. וכשהשיב דוד מלך ישראל את אבשלום בנו מגלותו בגשור אחרי אשר חטא - "ויאמר המלך יסב אל ביתו ופני לא יראה" - הצית אבשלום את חלקת השעורים "לאמר, למה באתי מגשור? טוב לי עוד אני שם, ועתה אראה פני המלך ואם יש בי עוון והמיתני". לנו נאה לבכות, לנו נאה להתאבל, דווקא אנו שהיטיב לנו ה', הביאנו חצרותיו, אך לביתו פנימה לא הכניסנו - דווקא אנו, אותו 'הדור שאינו זכאי' - ועם זאת כבר בא מועד, בהוציא אותנו מן העמים, כבר הגיע עת לחננה, כי רצו עבדיך את אבניה, ראוי הוא הזמן להריח בריח הנחוח, אבל אחרי כל זה נשארו עם "ויאמר המלך יסב אל ביתו ופני לא יראה"? לנו נאה לבכות, לנו נאה לשאול, למה, למה באתי מגשור? למה, למה לנצח תשכחנו, תעזבו לאורך ימים.

וממסך מיוחד של דמעות לתשעה באב של שנת הקורונה, תחושת ההחמצה עצומה היא, כל כך היינו קרובים, הנה כבר נגענו, לב מי לא רטט בהתבשרנו 'ואתם לא תצאו איש מפתח מביתו עד בוקר', יעמוד נא על רגליו זה שקם בראשון של פסח, ולא היה מאוכזב - 'מה, כלום לא קרה?' והרי בכל שנה בתשעה באב מתאבלים על החסרון של בית המקדש של אותה שנה. איזה כאב, את כל השערים כבר עברנו, הגענו, עד הפתח הגענו, ובסוף, בסוף הדרך לשמוע - אין כניסה להיכל המלך, נא לחכות בחוץ. והלא יש קשר ישיר בין 'בתשעה באב נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ' לבין 'חרב הבית בראשונה ובשניה'. ואם זכינו להיכנס לארץ, וביתר עיה"ק מלאה חסידים וסופרים, הרק קריה נאמנה תישאר כאלמנה?

זוהי התשובה על השאלה כיצד נתאבל על החורבן בזמן הזה. היות ואין הדבר תלוי בזכויותינו, כי למרות חסרונותינו השיבנו ה' לנחלתו, ואם כן הרי גם קללת ריח נחוח מחל לנו, ואם למרות זאת הצלחנו עדיין להשאר בחוץ - הדבר כואב שבעתיים, ההחמצה של תש"פ בלי בית מקדש היא פשוט בלתי נסבלת. אחרי אשר "נתננו במקומות אשר נגלו א-להים לחווייך וצירייך" ציפינו להמשך המתבקש **"השב ידיך למטתך ללון בצלך ולטייל בסוגת גן ורדיך"**. וכגודל הציפיה כך גודל האכזבה - "עלי זבחי תמידיה, ופדיוני בכוריה, ועל רגשת מגדפיה, בתוך משכן חצריה". ובאמת הקשר הישיר בין **"וקרב פזורינו מבין הגויים"**, "ותעלנו בשמחה לארצנו" לבין **"ושם נעשה לפניך את קרבנות חובתנו, תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם"** חוזר על עצמו רבות בתורתנו, ונביא כמה מהבולטים שבהם - הנה כבר בזמן שחזרו ישראל דלים בממון ובמצוות מגלות בבל, ציפו שיראו מופתים בשמים ובארץ על מנת שיבינו שהגיע עת לחננה ובא מועד, שנאמר: "העם הזה אמרו לא עת בא עת בית ה' להבנות" (חגי א). ופירש המלבי"ם - "שהיה מקובל ביד האומה מפי הנביאים שלפני הגאולה האמתית צריך שהיו מופתים בשמים ובארץ". וענה להם ה' יתברך, שעת בנין הבית הוא אותו העת עצמו שעם ישראל יושב בביתו - "ויהי דבר ה' ביד חגי הנביא לאמר, **העת לכם אתם לשבת בבתיכם ספונים והבית הזה חרב?**" ובמלבי"ם - "הלא גם לזה צריך שיבא העת שיעדו הנביאים שתשבו בשלוה, ואין אתם שואלים בזה על עת מיועד". והסיבה לזה היא כמו שכתוב בגמרא בברכות מט. - **"אימתי בונה ירושלים ה'? בזמן שנדחי ישראל יכנס"**. וברמיה (ל) - **"כה אמר ה' הנני שב שבות אהלי יעקב ומשכנותי ארחם"**, ואז - **"ונבנתה עיר על תילה וארמון על משפטו ישב"**. וראה במלבי"ם שם, שהדברים מתקדמים בזה אחר זה, לפי הסדר הזה, קודם "שבות אהלי יעקב" ואח"כ "ארמון על משפטו ישב", ובהמשך (לא) אחרי "עוד תטעי כרמים בהרי שמרון" בא "קומו ונעלה ציון". וכך הלא מסיימים אנו את סדר הקינות בנחמתו של זכריה - "לכן כה אמר ה' שבתי לירושלים ברחמים **ביתי יבנה בה**... עוד קרא לאמר כה אמר ה' צב-אות **עוד** תפוצינה ערי מטוב ונחם ה' **עוד** את ציון ובחר **עוד** בירושלים". וכך פסק בספר חזו"א (מנחות ל ה), שקבלת ריח נחוח הרי הוא תלוי בישיבת ישראל על אדמתם. ודוד

מלך ישראל מתחטא לפני אביו שבשמים, כאמור: "היטיבה ברצונך את ציון [עריכם חרבה] תבנה חומות ירושלים [השימותי מקדשיכם] אז תחפוץ זבחי צדק עלה וכליל אז יעלו על מזבחך פרים".

והנה בזה הקדוש (זה"ח איכה קי: והלאה) נחלקו בני חו"ל ובני א"י מי צריך להתאבל יותר על חורבן ביהמ"ק, ובני חו"ל טוענים - "לן יאות למעבד הספדא על חורבן בית א-להנא...ועל דאתבדרנא ביני עממיא - כמאן דפלא טעוון אחרנין" [לנו ראוי להספיד על החורבן, כי, אנחנו מפוזרים בין הגויים בחו"ל שזה נחשב כמו לעבוד ע"ז]. וכנגדם יושבי ארץ הקדש אומרים, ומשמע שכך הלכה, שדווקא הם אלו שצריכים להתאבל על ביהמ"ק, כי - "אנן בנהא דמטרוניתא, ואנן מבני ביתה... ומסתכלין עיינין לכתלי ביתא דאימנא והא אתחרב...נקרב בכל יומא לגבי ערסא דאימנא ולא נשכח ליה תמן... לן יאות למבכי, לן יאות למספד, ננשק עפרא דרגלא, ננשק אתר בי מותבה ננשק כתלי היכלא ונבכי במרירו אנן נפתח בהספידא דחמינן בכל יומא כל האי" [כי אנו הדירים בארץ הקדש - אנו נחשבים בני המלכה, ומבני ביתה! ואנו אלו שרואים במו עינינו את הכתלים של הבית של אמא שלנו איך שהם חרבים, כל יום אנחנו באים למיטה של אמא לחפש אותה, אך איננו מוצאים אותה שם, אנחנו אלו שצריכים לבכות, עלינו מוטל להתאבל, אנחנו שמנשקים את החול באותו מקום שהיא דרכה שם, אנחנו שמנשקים את הכיסא שלה, שמנשקים את הקירות של הארמון שלה, מנשקים ובוכים, לנו ראוי להספיד את בית המקדש, כי אנחנו אלו שרואים כל יום את כל האסון הנורא הזה].

ובילקוט (ישעיה תסט) כתוב - "כיון שראתה ציון שגלויות מתכנסים וכל ישראל והשמים והארץ שמחים, והיא אינה נזכרת, התחילה אומרת 'ותאמר ציון עזבני ה' וה' שכחני, אמר לה - יש כלה בלא חופה? שאי סביב עיניך וראי כלם נקבצו באו לך, חי אני נאם ה' כי כלם כעדי תלבשי ותקשרים ככלה". ואם אבותינו ביושבם על אדמה טמאה דימו עצמם כאלמנה שהלך בעלה למדינת הים, והיא יושבת וראשה חפוי כאשר עקרה שלא ילדה, "על כן במר בכו, כי אם מאוס מאסתנו" - מה נאמר אנו העומדים ככלה מקושטת באפיריון חופתה, והכל מתוקן לסעודה, אך אבוי, החתן, החתן נעלם, והיא נכלמת ודמעתה על לחיה, אהובי היכן הוא? השכחני? "דודי שלח ידו מן החור ומעי המו עליו", אהה - "למה באתי מגשור, טוב לי עוד אני שם", "אם אין פניך הולכים אל נא תעלנו". וכבן השב אל ארמון אביו, הדרכים הלך, המחסומים עקף, השערים פרץ, בפתחים נדחק, והוא זועק על פתח הוריו, אבא אמא, תפתחו לי זה אני, "פתח לבנון דלתיך" - אבא, תקום תרחם ציון עת לחננה כי בא מועד, והבן נשכב על הרצפה בכניסה ומתחנן "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו". ומובטחים אנו, כי שוב נשמע - "כה אמר ה' שבותי לירושלים ביתי יבנה בה", "וארמון על משפטו ישב". ומבקשים אנו כלאה אמנו כאשר ילדה את לוי - "עתה הפעם ילוה אישי אלי, כי ילדתי לו שלשה בנים". ילדה ציון בימי יהושוע, וגלינו, בימי עזרא, והושלכנו, מובטחים אנו כי שוב לא נעזב, ומבקשים אנו עם ציון - "ילדתי שלשה בנים.

עתה הפעם ילוה אישי אלי".

מסילת ציון כ"ה / הרב אליהו ברים

"שלום הרב אליהו!"

"שלום בן-ציון! נו, חשבת על האתגר שנתתי לך? איזה אופי יש לקשר שבינינו לה' ית'?"

"חשבתי על זה, אבל זה מורכב! אולי נשאיר את זה לאחר כך? היינו ממש באמצע עניין!"

"אתה צודק. בסדר, נמשיך מהמקום בו עצרנו. שאלת מדוע אני מציג את הצורך בהערכה כבעיה, אחר שהראיתי כמה זה דבר בסיסי ומתבקש, ועוד שאלת, מדוע ישנם אנשים הזקוקים מאוד להערכה וישנם שאינם זקוקים לה כל כך. אמרתי שהתשובה לזה נעוצה בתשובה לשאלה אחרת ששאלת קודם. אתה זוכר את השאלה?"

"שאלתי אז מספר שאלות. שאלתי מדוע ה' ברא כך את האדם שיהיה בודד ויצטרך למילוי על ידי החברה, ושאלתי עוד מה יעשה אדם שכבר עזב את אביו ואמו אך עדיין לא דבק באשתו. לזה התכוונת?"

שמחים בך! אתה רצוי!

"לא. כוונתי לשאלה נוספת ששאלת. שאלת מה קורה אם אדם לא קיבל אהבה מהוריו. נגיע לכך בהמשך. ונשוב לשאלות בהן פתחנו היום. ובכן, ראשית ישנו אופי הנוטה להרגשת חוסר ביטחון והרגשה עצמית שפלה. זו 'מידה' שקיימת באדם משעת היווצרו. מה שבלשונו נקרא 'ביישנות'. זו נטיה של הילד לחוש שהוא לא מוצלח כמו החברים והסובבים. הוא רואה עצמו כבעל חסרון ולכן מתבייש בעצמו, וחושש מפני כישלונות וכדו' שבהם תתגלה חולשתו. על כן אמרו חז"ל 'לא הביישן למד'. הוא חושש לשאול שאלות שמא יתגלה כלא יודע או כלא מבין. זה עלול להיות בסיס להבדל בין האנשים. אך באמת, הסיבה נעוצה ביחס אותו קיבל מהוריו. מה שנותן לילד את התמונה שלו על עצמו, האם הוא מצליח או נכשל, האם הוא יכול או חלש, האם העולם מפחיד או בטוח, זה המסר שהוא קיבל בבית. כאשר ילד גדל באווירה שמשדרת שהוא טוב, שאוהבים אותו כמו שהוא, שהוא תמיד רצוי ומקובל, הילד מרגיש שהוא מוערך. שיש לו ערך! והראיה, רוצים בו! הוא חשוב למישהו! יש בו תועלת בעולם המבוגרים. דבר זה בונה אצל הילד, גם אם הוא ביישן ביסודו, וכל שכן אם לא, את הביטחון בעצמו. הוא איננו זקוק להוכחות לכך שיש בו צורך, שהוא אינו מיותר. אתה זוכר שהשתמשת במילה הזו? אמרת שמי שלא מצליח הוא למעשה מיותר... ילד שקיבל בילדות אהבה בצורה נכונה, לא יעלה בדעתו כזו מחשבה. ילד כזה גם לא מודד את הערך שלו על פי המעלות שהוא מוצא בו או ההישגים אליהם הגיע. הוא הרי חווה שהוא טוב ורצוי בכל מצב! בלא קשר למעלותיו ומעשיו! וזו התשובה לשאלה שהזכרתי. אם חלילה אדם לא קיבל אהבה כראוי מהוריו, ואיננו מתכוון שהוריו לא העניקו לו אהבה, אלא שהוא מכל סיבה שהיא לא קיבל אותה, הוא עלול לחפש את האהבה החסרה לו ממקורות אחרים. הוא לא בטוח בכך שיש לו ערך, שצריך אותו, ומשם הוא מתחיל לחפש את ה'אישור' במעלות שהוא חושב שיש בו וביחס אותו הוא מקבל מהחברה. מצב כזה הוא אכן בעייתי ואינו המצב הראוי והמתבקש."

"... זה הסבר... נו, ואין מה לעשות?"

"חלילה! וודאי שיש מה לעשות. אך הפתרון מוכרח להיות אמיתי. זהו רעב נפשי שאין למלא אותו במזון שקרי ומזויף של הערכה או אהבה מדומה. נגיע לזה בהמשך בעז"ה. עלי לציין שבמקרה הטוב החסר הזה מתבטא רק ברצון הזה בהערכה. החיפוש אחר אהבה עלול להביא למקומות הרבה יותר בעייתיים! שקשורים במהותם לנושא של 'ודבק'... אני לא רוצה לפרש, אני מניח שאתה מבין... ואוסיף עוד משהו. במצב כזה בו אדם לא קיבל כראוי את האהבה וההערכה מהוריו, הוא עלול להתקשות לעבור את השינוי המתבקש בין 'מקבל' ל'משפיע'. הוא עלול להרגיש תרעומת כלפי הדרישה לתת מעצמו לאחרים, בין אם מדובר בחברים בשיבה וכדו', או אחר כך בינו לבין אשתו ואפילו לילדיו. הוא רוצה לקבל! הוא מרגיש חסר, והוא רוצה שיעריכו ויאהבו אותו! למרות שהוא מרגיש בזוי בכך, כי 'הוא כבר לא ילד'... ומשם הדרך למשחקי כבוד ועמידה על ה'פרנציפ' קצרה. לעיתים הוא מודע לכך שהוא 'עושה דווקא' ולעיתים הוא כבר באמת מאמין ל'עקרונות' שלו שאינן אלא תוצאה של כבוד אישי פצוע."

"יפה מאוד. אך אמור לי, א- כיצד אפשר לתת לילד את ההרגשה שהוא תמיד רצוי? ב- הוא עלול לחשוב שהכל מותר!"

אוהבים אותך לא את מעלותיך!

"א- דבר ראשון, לומר לו זאת... לומר לו בפשטות שהוא טוב! ובמיוחד כאשר הוא עשה מעשה שאינו ראוי, לציין שהוא טוב בפנימיותו, ושמעשה כזה אינו מתאים לו! עליו להתנהג כמו שראוי לילד טוב כמוהו! וכאשר הוא אכן נוהג כראוי, יש להאיר לו פנים ולתת לו הרגשה טובה, להראות לו שהמעשה הזה אכן משקף את מהותו האמיתית! וזו התשובה ל-ב'. כמו כן, כאשר האב מאיר את פניו לילד, כאשר בכל פעם שהוא רואה אותו הוא מביע שמחה והתלהבות, הדבר משדר לילד שהוא רצוי. ולמעלה מהכל זו הדביקות עצמה. להראות רצון לקרבה. כאשר ילד מקבל חיבוק, נשיקה או לטיפה, הוא מרגיש באופן החזק והמוחשי ביותר שאוהבים אותו! שרוצים בקרבתו באופן ההדוק ביותר! המגע הגופני ממחיש לנפש הילד בצורה מוחשית ועמוקה שהוא רצוי ואהוב. אולי לכן התורה משתמשת במושג 'ודבק באשתו' שזו ההבעה העוצמתית ביותר לאהבה, לרצון לקרבה."

"יפה מאוד. אני מבין שכדאי גם להרבות לתת לילד מחמאות ולהראות לו את המעלות שלו כדי שידע שהוא בעל ערך! שיכיר במעלותיו! זה גם יכול להיות פתרון למי שלא מחזיק מעצמו. להוכיח לו את מעלותיו!"

"לא זה מה שאמרתי. דבר כזה יכול להיות התחלה. כדי להראות לאדם שההסתכלות שלו לא מדויקת בכך שהוא רואה בעצמו רק חסרונות ואילו את מעלותיו הוא אינו מחשיב. אך התמקדות במעלות היא המשך של אותה הבעיה! האדם ממשיך להעריך את עצמו על פי מדד של 'שווי' חיצוני. ילד שגדל באווירה המלמדת שהוא אהוב ורצוי 'כי הוא מוכשר ומוצלח' או 'כי הוא מתנהג יפה', לומד כי אם הוא לא מוכשר ולא מוצלח או לא מתנהג כמו שרוצים ממנו הוא למעשה מיותר, לא רצוי ולא אהוב! אהבה כזו היא אהבה התלויה בדבר!"

"אה... טוב שהזכרת את הביטוי הזה. אני לא מבין את זה. מה הפירוש 'אהבה שאינה תלויה בדבר'. אומרים שאהבת אב לבנו זו אהבה שאינה תלויה בדבר. מה זאת אומרת? זה תלוי בזה שהוא בן שלו! לכל אהבה יש סיבה שבלעדיה לא הייתה!"

"שאלה יפה. בוודאי שלכל אהבה ישנה סיבה. אהבה שתלויה בדבר פירושה אהבה שמוותנית בדבר. לכן 'בטל דבר - בטלה אהבה'. באהבה כזו למעשה אדם אינו אוהב את השני מצד עצמו אלא מצד מה שהוא מרוויח ממנו, או אפילו מצד מעלות שיש בו. וכאשר בטלה המעלה או התועלת, מתברר שבעצם הוא לא אהב את האדם מצד עצמו אלא מסיבה צדדית. לעומת זאת, אהבה שאינה תלויה בדבר, אין דבר שיכול לבטל, כי הסיבה היא עצמית."

"למה זה בכלל מוגדר כאהבה? זה נקרא שאדם אוהב את עצמו על חשבון השני..."

"יכול להיות, אך למרות זאת זו אהבה. הרי למעשה יש כאן באמת רצון לקרבה ולקשר, אלא שהמניע הוא מניע אישי."

"ומה המניע לאהבה שאינה תלויה בדבר?"

'כל אדם אוהב עצמו'

"כדי להבין זאת, עלינו להבין תחילה את הבסיס לאהבה בכלל. בין של אנשים ובין של שאר עניינים. הבסיס הוא שאדם אוהב את עצמו. זהו דבר חיוני שה' טבע בנפש כל בעל חי לרצות לפני הכל בטובת עצמו. (ראה מס"י ריש פרק כ"ד) לא ניכנס כעת לתופעה בה אדם מרגיש הוא לא אוהב את עצמו, זה משהו קצת אחר. לכן הוא רוצה בקרבת כל מה או מי שיכול להועיל למה שנראה לו כטובת עצמו. זו אהבה התלויה בדבר. לעומת זאת, כאשר משהו או מישהו הופך להיות **חלק ממני** או שאני **כחלק ממנו**, כגון אהבת אב לבנו ובן לאביו, הרי שאני אוהב אותו כמו את עצמי! אהבה שאינה מותנית בשום דבר אלא פשוט אהבה עצמית מוכרחת מתוך האחדות, וכמו שהסברנו בשיחה הקודמת. זה דבר התורה 'ודבק באשתו והיו **לבשר אחד**', וזו המצווה 'ואהבת לרעך **כמוך**' "כמוך בלי שום הפרש, כמוך בלי חילוקים, בלי תחבולות ומזימות, **כמוך ממש**". כלשון המס"י. (עניין הנקימה והנטייה. פרק י"א) מתוך ההבנה שכולנו ערבים זה בזה, כולנו חלק של דבר אחד."

"זו מדרגה גבוהה מאוד! איך מגיעים לזה?"

"אתה צודק. כמו שכתב שם מס"י. לא נוכל להאריך כעת כי עלינו לסיים, אך מכאן יש מקור מדאורייתא להתבוננות. העיקרון הוא להתבונן בנקודות שמקשרות בינינו ולא בנקודות שמפרידות. כמו שכותב מס"י בעניין אהבת ה'. ומה שגורם לקושי בזה קשור למה שעסקנו בו קודם בעניין הנתינה והקבלה. נרחיב בזה בהמשך בעז"ה."

"לסכם? אמרת שמה שגורם לאדם שיצטרך הערכה וכו' יותר מאחרים תלוי גם באופי, אך הסיבה העיקרית לכך היא השדר אותו קיבל בילדותו. ילד שקיבל את השדר שהוא טוב ואהוב בכל מקרה, שיש לו ערך מצד מהותו גם בלא קשר למעלותיו ולמעשיו, מה שקראת 'אהבה שאינה תלויה בדבר', אלא הרצון לקשר הוא מתוך הבנה והרגשה של אחדות. יגדל כמבוגר שבטוח בערכו ובטוב שבו ולא יזדקק לאישור חברתי לכך."

"קצר וקולע. לקראת ההמשך תעיין היטב במסילת ישרים בקטעים המתייחסים לאהבת ה', בפרק י"ט ובפרק כ"א, ותנסה להבחין מה גורם לאהבה וכיצד מחזקים אותה. חודש טוב ובשורות טובות!" "אמן וכן למר ולכל ישראל."

ארץ תורתנו או תורת ארצנו / הרב בצלאל גנו

כולנו רגילים מיום עמדנו על דעתנו במאמרי חז"ל המרובים, בהם מודגש שמטרת הבריאה כולה היא אחת בלבד - לימוד התורה הקדושה!

"בראשית ברא" - בשביל התורה שנקראת ראשית.

"אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי" - כשהברית האמורה היא לימוד התורה (ראה פסחים סח:).

ועוד מאמרי חז"ל רבים מספור.

לעומת זאת, לכאורה עולה כפורחת תמיהה רבתי.

הקב"ה בוחר באברהם ביצחק וביעקב, מודיע להם בנבואה על כך שהוא כורת עמם ברית, שמהם יצא עם ישראל ושהוא יהיה להם לא-להים.

כך נאמר לאברהם: "ואעשך לגוי גדול", "ושמתי את זרעך כעפר הארץ", "וארבה אותך במאד מאד... והקמותי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריו לברית עולם להיות לך לא-להים ולזרעך אחריו".

ליצחק - "והרביתי את זרעך כעפר הארץ.... והקמותי את השבועה אשר נשבעתי אברהם אביך".

ליעקב - "והיה זרעך כעפר הארץ".

ונשאלת השאלה, לשם מה הוא בוחר בהם ורוצה שיצא מהם עם רב ככוכבי השמים וכעפר הארץ? מדוע לא מוזכרת כאן תכלית הבריאה שהיא נתינת התורה?

יתרה מכך - ההבטחה הגדולה והמטרה שהקב"ה מבטיח לתת לעם שיצא מהאבות היא נתינת ארץ ישראל. הבטחה זו חוזרת ונשנית אצל כל אחד מהאבות כמה פעמים, עד שאין מנוס מהמסקנה, שזוהי עיקר המטרה בברית שהוא בוחר לכוונת עמם.

אצל אברהם נאמר - "לזרעך אתן את הארץ הזאת", "שא נא עיניך וראה מן המקום אשר אתה שם צפונה ונגבה וקדמה וימה כי את כל הארץ אשר אתה רואה לך אתננה ולזרעך". כן נאמר - "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתננה". ועוד - "ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו את כל ארץ כנען לאחוזת עולם".

ליצחק נאמר - "כי לך ולזרעך אתן את כל הארצות האל והקמותי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך".

ליעקב נאמר - "הארץ אשר אתה שוכב עליה לך אתננה ולזרעך", "ואת הארץ אשר נתתי לאברהם וליצחק לך אתננה ולזרעך אחריו אתן את הארץ".

מלבד השאלה העולה מאליה, מה כל-כך חשוב שנהיה דווקא במקום גיאוגרפי מסוים מאד - מתעצמת השאלה היכן ההבטחה למטרה החשובה באמת, שהיא נתינת התורה?

גם בגלות מצרים אנו מוצאים בסנה, שהקב"ה אומר למשה: "וארד להצילו מיד מצרים ולהעלותו מן הארץ ההיא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש". וכי זו המטרה של בחירת עם ישראל והוצאתו ממצרים? להגיע לארץ רחבה זבת חלב ודבש? מה עם קבלת התורה, מטרת הבריאה? ובהמשך שוב: "פקד פקדתי אתכם ואת העשוי לכם במצרים, ואמר אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני והחתי והיבوسی...".

על שאלת משה - "למה הרעותה לעם הזה", עונה הקב"ה - "לכן אמור לבני ישראל... והבאתי אתכם אל הארץ אשר נשאתי את ידי לתת אותה לאברהם ליצחק וליעקב, ונתתי אותה לכם מורשה אני ה'".

[במאמר המוסגר: מה שהקב"ה אמר למשה - "בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את הא-להים על ההר הזה" - לא נאמר כמטרת היציאה ממצרים, אלא כתשובה על שאלת משה באיזו זכות יצאו. וענה הקב"ה - בזכות קבלת התורה! (רש"י). וגם הרמב"ן מפרש זאת לא כמטרת היציאה, אלא כתשובה על שאלת משה, שאמנם לצאת ממצרים ודאי ישמעו למשה, שהרי מי לא רוצה לצאת לחרות, אבל להמשיך לארץ-ישראל ולהלחם עליה - לזאת לא יסכימו. ועל זה באה תשובת הקב"ה, שכשם שישמעו לו לקבל תורה - כך גם ישמעו לקול משה ללכת אחריו לא!].

ועל כולם: בתשובתנו בליל הסדר לשאלת הבן החכם, אנו אומרים לו - "עבדים היינו לפרעה במצרים... ואותנו הוציא משם, למען הביא אותנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע לאבותינו".

מדוע לא נאמר שם "למען נקבל את התורה לעסוק בה יומם ולילה"???

נעיין בתמיהה רבתי נוספת.

בסיום התורה, נפרד משה רבנו מבני ישראל בברכותיו. לאלו ברכות היינו מצפים? מן הסתם לברכות מהסוג שברכו החכמים אלו את אלו כשחזרו מלימודיהם בשיבה (ברכות יז.) - "עולמך תראה בחיך ואחריתך לחיי העוה"ב, ותקוותך לדור דורים. לבך יהגה תבונה, פיך ידבר חכמות, ולשונך ירחיש רננות. עפעפיך יישירו מגדך, עיניך יאירו במאור תורה ופניך יזהירו כזוהר הרקיע. שפתותיך יביעו דעת וכליותיך תעלוזנה מישרים, ופעמיק ירוצו לשמוע דברי עתיק יומין". ברכות כאלו וכיוצא בהן.

ואילו בפועל, במה מברכם משה? היחיד שמקבל שליחות של הוראת התורה הוא לוי. "וירי משפטיו ליעקב ותורתך לישראל". ואילו השאר?

ראובן - "הברכה הזאת על כיבוש הארץ.... שיחיה ראובן בעברם חלוצים למלחמה לפני בני"י שיתגברו ולא ינוצחו... שלא יפול מהם במלחמה" (רמב"ן).

יהודה - הצלחה במלחמות (רש"י, בעה"ט) - "יתפלל עליו בצאתו למלחמה כי הוא יעלה בתחילה ולנגיד ממנו שילחם באויבי ישראל, וכן אמר יעקב 'ידך בעורף אויבך'... שיקח מצריו ויכבוש מהם ארצות רבות יותר מהראוי לו בנחלתו" (רמב"ן).

ליוסף - הצלחה בחקלאות ובמלחמה. "בכור שורו הדר לו" - יהושע שכוחו קשה כשור לכבוש כמה מלכים, ינגח יחדיו אפסי ארץ, שלושים ואחד מלכים. והם רבבות אפרים, הרבבות שהרג יהושע (רש"י), והם אלפי מנשה - האלפים שהרג גדעון במדין (רש"י).

[ננסה רק לתאר לעצמנו אם רק היה מגיע מאן דהו ודורש שבחים כאלו על הגאון מוילנא או על רע"א והח"ח].

זבולון - "שמח זבולון בצאתך, הצלח בצאתך לסחורה" (רש"י). גם יששכר ע"פ פשוטו של מקרא לא התברך בברכת התורה כמו שפ' רש"י, אלא בארץ טובה (עיין רמב"ן). ועיין בפ' הרשב"ם בברכת יעקב על 'יששכר חמור גרם רובץ בין המשפתיים', שהוא התברך בפרנסה במקומו, לעומת זבולון שהביא פרנסתו ממקומות רחוקים).

גד - "כלביא שכן, לפי שהיה סמוך לספר לפיכך נמשל כאריות שכל הסמוכים לספר צריכים להיות גיבורים" (רש"י). "וטרף זרוע אף קדקד" - הרוגיהן היו ניכרים, חותכים הראש עם הזרוע במכה אחת. (רש"י).

מעניין לדעת מי מעוניין שיברכו את בנו בכזו ברכה תחת חופתו?

דן - "גור אריה, אף הוא היה סמוך לספר, לפיכך מושלו כאריות" (רש"י). מדוע הוא הולך לגור במקום סכנה ע"י הספר?

נפתלי - "שבע רצון, שהייתה ארצו שביעה כל יושביה".

אשר - "יהי רצוי אחיו, שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקון ובקפלאות [מטעמים] והיו בנותיו נאות (רש"י). וטובל בשמן רגלו, שהייתה ארצו מושכת שמן כמעין (רש"י). ארצו של אשר נעולה בהרים שחוצבים מהם ברזל ונחושת.

"ברזל ונחושת מנעליך - עכשיו הוא מדבר כנגד כל ישראל, שהיו גיבוריהם ושבים בערי הספר, ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים ליכנס בה, כאלו היא סגורה במנעולים של ברזל ונחושת".

רוב ככל הברכות הם על הסתדרות גשמית מדינית בחקלאות ובטחון בארץ ישראל. מדוע אין ברכות על לימוד תורה בלבד, הרי משה לא בא לברך את אלו שנמצאים במצב של 'בדיעבד', שלא זכו לישב ולעסוק בתורה ולפרוק את עול החשבונות הרבים?

וודאי יש בדברים פנימיות, אבל נשים לב, שכשלו מקבל את תפקידו להורות תורה לישראל - זה לא כתוב בדרוש וברמז אלא בפירוש, בעוד שלאחרים יש שליחות אחרת.

הכיצד תובן פרשה זו?

יתכן להציג את השאלה גם מזווית שונה.

כל התרי"ג מצוות יכולות להתקיים רק ע"י כך שיש עולם וברואים בו ניתן לקיימן [וכתובת משה למלאכים על השאלה מדוע לא תשאר התורה אצלם, כלום אב ואם יש לכם וכו']. וא"כ אפשר לשאול:

מהי עיקר המטרה, ומהם המסייעים למטרה, האם העיקר זה התורה והמצוות, אלא שכדי התורה תוכל להתקיים, צריך עולם ונבראים (למשל, האם התפילין זה העיקר, אלא שכדי שיוכלו להניח תפילין צריך אדם בעל ראש וזרוע), או שמא הפוך - העיקר זה האדם, והתורה והמצוות קיימים כדי לסייע לאדם להיות בשלמותו.

כמו כן ארץ-ישראל - האם העיקר זה המצוות התלויות בארץ, אלא שכדי לקיימן יש צורך בארץ, או שהעיקר זה ארץ-ישראל, רק שמעלתה ושלמותה מתבטאת בקיום המצוות התלויות בה.

מפשטות הכתובים אנו רואים כאופן השני.

אנו רואים, שהבחירה בעם ישראל ובא"י וכריתת הברית על שני אלו - נזכרים שוב ושוב בתורה עוד קודם מתן תורה, וכמטרת יציאת מצרים. גם בספר דברים התורה חוזרת שוב ושוב על כך, שמטרת ותכלית כל המצוות היא לעשותם בארץ דווקא.

"ראה למדתי אתכם חוקים ומשפטים כאשר ציוונו ה' א-להי לעשות כן בקרב הארץ אשר אתם באים שמה לרשתה".

"וזאת המצווה החקים והמשפטים אשר ציווה ה' א-להיכם ללמד אתכם לעשות בארץ אשר אתם באים שמה לרשתה".

"אלה החוקים והמשפטים אשר תשמרון לעשות בארץ אשר נתן ה' א-להי אבותיך לך לרשתה". ועוד רבים.

מכל הנ"ל עולה, שאין כאן שני נושאים. ואין לומר, שמחד גיסא, עיקר ותכלית הבריאה - יהודים שילמדו תורה באופן של "לא ימוש ספר התורה הזה מפיד והגית בו יומם ולילה", ומאידך גיסא - מי ש'נעבד', לא זכה לכך - "יצא אדם לפעלו ולעבודתו עדי ערב". ולו [או אולי בעיקר לו] ובעבורו, ישנם סדר זרעים וסדר נזיקין, הלכה למעשה. לפי ההגיון הזה, מי ש'נדבה רוחו אותו והכינו מדעו להבדל לעמוד לפני ה' לשרתו ולעבדו... ופרק מעל צווארו עול החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם", כלשון הרמב"ם הידוע - חלקים אלו בתורה לא שייכים לו הלכה למעשה, ונתנו רק עבור מי שלא זכה, שבכל זאת תהיה לו שייכות לבורא ולתורתו.

אלא שעניינה של ארץ ישראל היא, שלא כמצב במדבר בו לא דאגו כלל לצרכים גשמיים - מים מהבאר, ומן מהשמים, שמלתך לא בלתה מעליך ורגלה לא בצקה, ענני הכבוד מגינים מפגעים גשמיים, והענן מחליק ההרים וממלא העמקים, ומעל הכל - לימוד תורה תמידי, ושיעור כללי יומי מגדול ראשי הישיבה מאז ולעולם משה רבינו ע"ה [וכי פלא הוא שהמרגלים לא רצו לעזוב מציאות זו? אלא שמזה גופא נקבע החורבן "וימאסו בארץ חמדה וישא ידו להם להפיל זרעם בגויים ולזרותם בארצות"]. וכמו שאמרו חז"ל (ויקרא רבה כה' ה') על הפסוק "וכי תבואו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל" - "כך כשהיו ישראל במדבר מ' שנה היה המן יורד הבאר עולה להן והשליח מצוי להן וענני הכבוד מקיפות אותן ועמוד ענן מסיע לפניהן. כיון שנכנסו ישראל לארץ אמר להם משה: כל אחד ואחד מכם יטעון מכושיה ויפוק וינצב ליה נציבין [יצא ויטע לו נטיעות]" - ע"כ דברי המדרש.

ומפורסמים דברי החתם סופר בחידושיו למסכת סוכה (לו. על אתרוג הכושי) - "... ורבי ישמעאל נמי לא אמר מקרא 'ואספת דגניך' אלא בארץ ישראל ורוב ישראל שרויין, שהעבודה בקרקע גופא מצווה משום ישוב א"י ולהוציא פירותיה הקדושים. וע"ז צוותה התורה 'ואספת דגניך'. 'ובועז זורה השעורים בלילה' - משום מצווה. וכאלו תאמר: לא אניח תפילין מפני שאני עוסק בתורה. ה"נ לא יאמר לא אאסוף דגני מפני עסק התורה. ואפשר אפילו שאר אומניות שיש בהם ישוב העולם - הכל בכלל מצווה". והוא מוסיף שם, שדברי רבי נהוראי בסוף קידושין - "מניח אני כל אומניות שבעולם ואיני מלמד בני אלא תורה", נאמרו בחו"ל דווקא! עיי"ש בדבריו.

נמצינו למדים מדבריו, שלימוד תורה ביחס למצוות ישוב א"י ועבודת אדמתה, הוא כיחס לימוד התורה לשאר מצוות מעשיות, שמקיימן ורק אח"כ יקדיש את שאר זמנו ללימוד התורה.

אכן ברור לי, שנושא זה צריך הארכה ובירור נרחב, העליתי על הכתב כמה הערות בנושא יסודי זה, ובהתאם לתגובות הקוראים נמשיך בעז"ה לדון בנושא ולהרחיבו.

מה מונח כאן על כף המאזניים / הרב יהודה אפשטיין

בשנים האחרונות נתאזרחה בשיח הציבורי ההבנה, ולפיה אין חשיבות למילים הנאמרות בדרגים הגבוהים, מה שחשוב זה מה שקורה בשטח. בשל גישה פרגמטית זו, נוטים לזלזל ולייחס חשיבות מועטת להצהרות של פוליטיקאים, אשר נאמרות לצרכים פוליטיים כאלו ואחרים, ולבדוק מה בפועל קורה. כך ידעו רבים לסנגר על ראש הממשלה נתניהו, אשר בשעתו נאם את נאום בר-אילן, בו הביע הסכמה להקמת מדינה פלשטינית [זו לא שגיאת כתיב] בלבה של ארצנו. 'מה אתה רוצה', כך נהגו לומר - 'אובמה הכריח אותו. כולם יודעים שהוא לא מתכוון באמת...'. וכך גם כעת, כשמונחת תכנית טראמפ על השולחן, תכנית בה מוזכרת הקמתה של אותה מדינה פלשטינית שוב ושוב, עומדים אנשי הראליות והפרגמטיות, המתוחכמים והמעשיים, ואומרים - 'נו באמת, אתה חושב שהפלשטינים יסכימו לתנאים האלו. זה הכל תרגיל. למה אתה לא מבין?'.

והצרה היא, שאנחנו מבינים מדי היטב, ומי שאינו מבין - הם דווקא אותם פרגמטיים, אותם פוליטיקאים בגרוש, אשר מדמים לחשוב, כי ככל שיהיו יותר ערמוניים ופחות ישרים - כך יועילו יותר. והצרה היסודית היא, שאנשים בכלל לא מבינים מה מונח כאן על כף המאזניים, על מה מדברים בכלל ביסודם של דברים. חושבים, כמו שמעון פרס בשעתו, שיש כאן עסקת נדל"ן, בו הפלשטינים מנסים למשוך לכיוון שלהם, ואנחנו צריכים למשוך לכיוון השני, תוך עשיית טריקים שונים, קריצות עין ומניפולציות, כדרכם של אנשי עסקים. אנשים כמו טראמפ. והם לא מתחילים אפילו להבין, כי על כף המאזניים מונחת השאלה האם הם באמת מאמינים, שה' א-להי ישראל הוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכחות כולם, כפי שאנו נוהגים לכוון, או שהוא די תקיף, אלא שדונלד טראמפ יותר תקיף, שהוא בעל היכולת, אבל אובמה יותר בעל יכולת, שהוא בעל הכוחות, אך כוחות צבא ארה"ב חזקים ממנו?

ושוב אנו מגיעים לאותו יסוד, ולפיו מי שאינו מאמין בבורא עולם, מי שאינו מקבל את עול מלכותו כאמת הנתונה מסיני, שלאורה תתנהל האומה - אין לו כל סיכוי להבין את המהלך האדיר שמנהל כאן בורא עולם, וממילא הסתכלותו המדינית היא שגויה ועלולה להוליד אסונות. ככל שיהיה מדובר באיש 'ימין', אפילו מה שקרוי 'ימין אידיאולוגי' - כל עוד התורה אינה נר לרגליו, בשלב מוקדם או מאוחר הוא יקרוס אל מול הלחצים השונים המופעלים עליו מכל הכיוונים.

כאשר תקום כאן הנהגה תורנית באמת, שיראה רק מה' ולא מאמריקה, הנהגה של אנשים שמקבלים על עצמם עול מלכות שמים ערבית ושחרית, מכוונים לכך שה' הוא תקיף ובעל היכולת ובעל הכוחות כולם פשוטו כמשמעו, כשתקום הנהגה של מי שמניח תפילין ומאמין כי בחזקת יד הוציאנו ה' ממצרים, ושכוחו לא נמס חלילה ברבות השנים, כשתקום הנהגה של אנשים שמברכים ברכת המזון ומודים לה' על ארץ חמדה טובה ורחבה - הם לא יבתרו את אותה ארץ לחלקים בכדי לחלוק אותה עם המרצחים הישמעאלים.

ולא לו מבינינו שאכן קוראים קרית שמע בכוונה ומאמינים בבורא עולם ומברכים על מזונם ומניחים תפילין בזרועם ובראשם ובכל זאת חוששים שמא איננו ראויים, איננו זכאים, אין ידינו תקיפה וכיוצא בטענות מהסוג הזה - ראוי שיתבוננו בכל החסדים העצומים שעשה עמנו ה' ברחמי במהלך מאתיים השנים האחרונות ויבינו, כי לא מקרה הוא, כי אכן פקד ה' את עמו. מקור לכך שחובתנו לבטוח בה' על-סמך נסי העבר מצינו בספר דברי הימים ב טז, שם מסופר על אסא מלך יהודה, אשר במקום להשען על ה' כנגד בעשא מלך ישראל העדיף להשען על מלך ארם ולכרות עמו ברית. על כך אמר לו חנני הרואה (שם ז-ט) - "בהשענך על מלך ארם ולא נשענת על ה' א-להיך על כן נמלט חיל מלך ארם מידך. הלא הכושים והלובים היו לחיל לרב לרכב ולפרשים להרבה מאד ובהשענך על ה' נתנם בידך. כי ה' עיניו משטטות בכל הארץ להתחזק עם לבבם שלם אליו נסכלת על זאת כי מעתה יש עמך מלחמות". הרי ראינו, כי מכח נסי העבר, בהחלט ניתן לסמוך על ה' שיושיענו גם הלאה.

ישנם הטוענים, כי הנה סוף סוף הגענו למצב בו אפשר לקבל הסכמה אמריקאית לסיפוח חלקים מיהודה ושומרון לישראל. וטחו עיניהם מראות, כי אותה משאלה - שנקבל תמיכה אמריקאית למהלך - היא טעות מיסודה. קידוש ה' מתקיים דווקא כאשר אנו מחילים ריבונות על ארצנו **בניגוד לעמדה האמריקאית**. דווקא כאשר העולם כולו מגנה את ישראל, והיא מתעלמת ועושה את מה שטוב לה - אז מתקדש שמו בגויים. אילו היה נתניהו מחיל את הריבונות בזמן אובמה ומכריז קבל עם ועולם, כי אנחנו העם הנבחר של ה' ואיננו יראים מבשר ודם - אז היה זוכה לקדש את ה' כראוי למנהיג ישראל. אך הוא לא עשה זאת, משום שאינו מסוגל לעשות זאת, משום שאינו מאמין בה' כגורם המרכזי בהיסטוריה האנושית.

בהיותנו בגלות, חיינו כיחידים מפורדים, לא היו לנו מושג של אומה החיה על אדמתה. כך נשאבנו בעל כרחנו אל מחוזות החשיבה המערבית הקלוקלת, אשר יצרה את הניתוק המלאכותי בין התורה לפוליטיקה, בין התורה למהלך ההיסטורי, בין התורה לחיים. התורה הפכה ל'דת', והחיים מתנהלים אצל אותם אנשים לפי כללים חילוניים, כללים שבהם אין לקב"ה דריסת רגל. אולם אחר שחזרנו לארצנו, אנו יכולים לשוב ולחיות חיי תורה מלאים, ביודענו כי תורתנו תורת חיים היא, תורה החובקת עולם ומלואו. לאור אותה תורה אנו יודעים, כי טראמפ ואבו-מאזן, פרידמן וקושנר, ביידן ועבדאללה - כולם אינם אלא שחקנים על הבמה, אשר מנווט אותם מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא. והוא מנווט את הכל לעבר אותו יום גדול, בו יהיה הוא לבדו נשגב על כל הארץ, ויכירו הברואים כולם בעול מלכותו. ותפקידנו - תפקיד עם ישראל הנושא את שם ה' בעולם - הוא להיות חלק מאותו מהלך, להראות לעיני כל את בטחוננו בו יתברך, ולא להתקשקש ברפש של תכניות מדיניות שונות ומשונות, אשר אינן מכירות באמת היסודית של מלכות ה' בעולם.

דברו על לב ירושלים - ראיון מיוחד לקראת ימי בין המצרים עם דורש ציון הרה"ג לוי יצחק לדרמן

הרב לוי יצחק לדרמן הי"ו אחד ממרואייני הפאנל שפורסם בגיליון היובל, נאות לבקשתנו להתראיין במיוחד לגיליון חודש זה - חודש תמוז - המתאפיין במיוחד בתקופת 'בין המצרים' החל בחודש זה. ובתוקף עיסוקו זה שנים, להיות דורש לציון בהתעוררות ציבורית לאבלות החורבן בצורה מכובדת ומעוררת השתאות, נדרשנו אליו לדעת כיצד ואיך מתקיימים הדברים.

ראשית, ברצוננו לשאול על השתתפותך בפאנל הקודם שפורסם. האם באופן אישי נתקלת בהערות או הצקות כלשהן מהציבור שמכיר אותך כקנאי ולוחם נגד פגעי הטכנולוגיה ופתאום הנך מופיע בציבור עם כובע נוסף של 'קדושת ציון', שכביכול עלול להפוך אותך לאיזה ציוני, או חרד"לניק ודומיו, למשהו מוזר ולא מקובל בעולם הישיבות?

צריך לזכור, שאהבת ציון הנה גם היא קשורה לקנאות. הקב"ה כותב בס' זכריה 'קנאתי לירושלם ולציון קנאה גדולה' וכן בישעיה - 'למען ציון לא אחשה ולמען ירושלם לא אשקוט עד יצא כנגה צדקה וישועתה כלפידי יבער'. ממילא אין זה כובע אחר.

יש כאן גם נקודה מאוד מרכזית שקשורה לשתי הסוגיות יחד. דווקא בגלל המערכה הטכנולוגית שאני קצת מעורה בה ומנסה לגייס לה לוחמים ואכפתיות, אני רואה את ההבדל העצום, שידוע לכולם, בין המצב השמור מבחינה טכנולוגית בארץ הקודש, מול ארץ העמים הטמאה. ניתן לומר באירוניה, שהקב"ה היה מעוניין שיהודים יגורו בארץ ישראל ולו אך ורק בגלל הנקיון הטכנולוגי שיש כאן לרוב ציבור בני התורה החרדים מול כל העולם כולו, שכמעט אי אפשר לחיות בו ללא תקשורת פסולה, ואין שם כל האפשרויות הכשרות שיש כאן בטלפונים ובמחשבים. הכשרויות בחו"ל על המכשירים זה כמו למצוא גידין שאין בהם נותן טעם בתוך קרביים של דבר אחר... הדר בחו"ל דומה ממש כמי שאין לו א-לוה, ולו רק בגלל שברוב הארצות בחו"ל כמעט אי אפשר לסנן כראוי שום מחשב ושום טלפון. אותו אחד ממונרו, בורו פארק וויליאמסבורג ורבים מיושבי חו"ל כמוהו שפחדו לעלות לארץ הקודש לפני 50 שנה שמא יתקלקלו ילדיהם - היום אולי הם לבושים עם קאפטן, אבל איזה מכשיר טרף יש להם ביד! פגשתי בחור בן 16, ששייך לאחת מהחסידיות האדוקות בחו"ל, עם איפון מהודר עם פיטס, וסיפר לי בגאווה שאין מה לקלקל אותו, כי הוא יודע הכל... אותו בחור - אילו היה גר בארץ הקודש, מסתמא היה שמור כרוב חבריו וכרוב הציבור החרדי כאן, המוגן ע"י מכשירי 'ועדת הרבנים' או ארגון אאוט-נט. אלה שלא שמורים אינם חרדים.

לשאלתך, באמת קיבלתי כמה הערות והשגות, אך לכולם עניתי שאיני מוכן לוויכוח, אא"כ הם עברו על ספר 'ויואל משה' במאמר 'שלש השבועות' או לפחות על התשובה של האבני נזר ביורה דעה, אחרת איני יכול ורוצה להתווכח סתם ויכוח פוליטי ללא בסיס תורני. רוב הויכוחים מגיעים מבורות גרידא.

מה, אתה באמת שולח את חבריך ללמוד את הספר 'ויואל משה'?

תראה, זה לא ווארט שלי, שמעתי מסבי הגרי"ש זילברמן צוק"ל, וכן עשיתי בעצמי וראיתי ב"ה פירות. אתה מקבל מצד אחד במרכז הרבה מקורות ומאמרי חז"ל על חשיבות ישוב ארץ ישראל, מאידך אתה רואה שהספר הוא ספר עמוק ומפולפל ובדרך הפלפול - אפשר להגיע לכל מקום... מה שבטוח, שזכיתי להבין אחר למודי בספר - לא יתכן שהרבי מסאטמר זצ"ל מחדש לנו כאן מצוה רביעית חדשה שהיא ב'הרג ואל יעבור', והיא העבירה על שלש השבועות. כלל ישראל בכל הדורות הכיר ג' עבירות החמורות, וכאן מתוך סוגיה של אגדתא בסוף כתובות שלא נפסקה לא ברמב"ם ולא בשו"ע יוצא שיש עבירה חדשה של 'הרג ואל יעבור', והכל ע"פ דרושי המהר"ל? היתכן? מה עוד, שר' חיים ויטאל בהקדמת עץ חיים אומר מפורש, שכל ה'שלש שבועות' זה רק ל-1000 שנה מאז החורבן, וא"כ הן בטלו מזמן?

וודאי שהרבי מסאטמר 'יוחה' את המהר"ל הזה בפלפולו, אבל אין כאן שום פורפוציה. כל לומד ישר מבין מה שאמר הגרי"ש זילברמן, שר' יואל בספרו קבע את המטרה ושרטט סביב את העיגולים. מטרתו היתה להלחם בציונים החופשיים, וההשגחה יעדה את אותו גאון זצ"ל לכך, כשבלעדיו מי יודע עד כמה היינו נסחפים אחר הציונות החילונית. אך לא כל הפלפול לכל אורכו נכון. וכמו שגם האריך הרב והב שליט"א בעלוני 'קדושת ציון' הרבים במאמרים תורניים וישרים, כי שיטת הר"י מסאטמר זצ"ל מחודשת מאוד, ומעלה תמיהות רבות, ולית הלכתא כוותיה. ומותר באמת לחלוק עליו כבכל נושא הלכתי בתורה. מה שעצוב, שכל הנושא הזה בכל הדורות הוזנח כאילו הוא הלכתא למשיחא, ויצאנו נפסדים, קרחים מכאן ומכאן - או שהתעסקו בו דתיים פשרנים, שחפצו באתחלתא דגאולה והסתפקו באתחלתא ללא שמירת התורה לכל פרטיה, או שהתעסקו בה תלמידי ה'ויואל משה', שהלכו בשיטה הקיצונית נגד מצוות ישוב א"י ואהבת ציון. יש גם לזכור, שרוב בנין ומנין של כלל ישראל לא נמצאים עם אלו המתעלמים מהבעיות שיש במדינה כמו רבים מהציבור הדתי-לאומי, ומאידך הם גם לא נמנים על אלו השואפים לבטל את המדינה, שהם הנטורי קרטא וסאטמר. רובו של כלל ישראל הלכה למעשה לוקח כסף מהמדינה, מדבר עברית, גר בארץ הקודש והולך לבחירות. אגודת 'קדושת ציון' רק מבססת את השיטה הזו ונותנת לה סימוכין תורניים. וזו האמת לאמתה של תורה, שכשמתנגדים לציונים לא מתנגדים לציון עצמה. ולא מוחקים את מצוות ישוב א"י השקולה ככל המצוות רק בגלל מלחמתנו בחופשיים, מה גם שהציונות כבר מתה מזמן והחפשים כבר שונאים את הארץ. מעתה תפקיד כל חרדי לעבור את הכביש בחזרה לאהבת ציון.

האם תוכל לספר לנו קצת יותר בסוגיית אבלות החורבן, שהיא כעת 'ענינא דימא'?

הנושא של אבלות החורבן בשלש השבועות, ובפרט בתשעת הימים ותשעה באב עצמו, מתקיים אצל רבים מאתנו כמצוות אנשים מלומדה, נטול כל סממנים של רגש ודעת, יחד עם חוסר ידיעה על מה מתאבלים ואיך מתחברים לצער השכינה וחורבן ביהמ"ק.

נכון, שבמשך כל השנה זה נמצא במסילת ישרים בדרגת החסידות, אבל בימים אלו כל אדם פשוט מצווה בניהוגים והלכות. אין כאן ענין שרק יציקו לנו זיפי הזקן 21 יום או ריח הזיעה במשך תשעת הימים. יש כאן ענין, שכל התחושות הללו יביאו אותנו לתובנות, ושנצל את הזמן שאנו מקדישים כל ערב לחתונות, להתייחד עם המקדש והשכינה, עם הצפיה לגאולה ומשיח, ולעסוק בסוגיות האלו בהלכה ובעיקר באגדה בהלכות דעות וחובות הלבבות.

למעשה, לפני כעשר שנים נגשתי לכמה אברכים בישיבת מיר ושאלתי - אולי אנו מתאספים בשלושת השבועות כל יום בבין הסדרים ולקיים את ההלכה המובאת במ"ב סוף סי' תקנ"א. **"שיתאבל בימים ההם אחר חצי היום ויבכה כמו חצי שעה"**. ואם כי איננו מסוגלים לבכות כמו חצי שעה ואף לא חצי דקה... אך לקיים 'דברו על לב ירושלים' - לשמוע ולדבר דברי התעוררות בעניני החורבן - זאת ודאי אפשר. כל יום אברך אחד לקח ע"ע את עול הכנת ומסירת הדברים. ביום הראשון היו עשרה, למחרת שלושים ולאחר מכן הגיעו מאתיים וחמשים איש ויותר, ואף דרשנים מרבני הישיבה שליט"א. התברר, שכמו כל ד"ת 'שכל כמה שממשמשיך בהם מוצאים בהם טעם', גם בעסק זה של אבלות החורבן, נתחדשו דברים והתבררו יסודות. והרבה מן השומעים העידו, שנכנסו למועד זה של יום ת"ב בהכנה נפשית, שכלית ורגשית, ע"י הדברים שנתבררו בימי בין המצרים משמיעת הדברים [ואף היו ימים שבהם זלגו דמעות מציבור השומעים]. כיום זה כבר עשר שנים שחבורה זו קיימת בשעות בין הסדרים, וכל שנה מחדש מתחדשים הרגשים נפלאים בסוגיה זו, וזכינו אף לערוך ולהוציא חוברת בשם 'דברו על לב ירושלים' המאגדת בתוכה את עקרי היסודות שנאמרו בחוברת 'אבלי ציון' הללו, ושמעתי שרבים וטובים הוזילו דמעות בקריאת הדברים.

אולי תוכל לציין איזה יסוד אחד שנתחדש לכם בהרגש אבלות החורבן ובקצרה, לתועלת הקוראים של העלון לחודש זה?

החודש היחיד שיש לו משמעות בלשון הקודש זהו חודש אב - שהרי שמות החודשים הם בלשון בבלי, כידוע מהרמב"ן. זה בא לרמז ולהזכיר לנו, שיש לנו אב זקן, יש לנו אבא אוהב בשמים שמתגעגע אלינו מאוד, ועיניו ולבו נמצאים שם כל הימים, במקום המקדש רצוף אהבה לשכינת כבודו בציון המצוינת. כל קשרי הקורבה שיש בעולם הם רק משל לקשרי הקורבה של הקב"ה אלינו. קשר של אב לבן, קשר של בעל לאשה, קשר של אח לאחות, קשר של רעים וחברים - הכל אינם אלא משלים בעולם הזה, כדי שנבין את הנמשל שהוא פי כמה מהמשל. ההשתתפות בצער השכינה והאבלות על המקדש צריכה לבוא מרגש של אהבה, להחזיר קורטוב של אהבה לאבינו שבשמים שכ"כ אוהב אותנו.

מתי התעוררת לנושא הזה? איך זה התחיל אצלך?

יש מדרש שקראתי אותו לראשונה בצעירותי, וקיבלתי מעין זרם וזעזוע שפעפע בי כארס של עכנאי (איכה רבה פתיחתא כה) - **"מסעות נסעה השכינה"**. כשהסתלקה השכינה מביהמ"ק אל העליונים, לא עשתה זאת בבת אחת אלא בשלבים.

"מסעות נסעה השכינה: מכרוב לכרוב ומכרוב למפתן הבית מן מפתן הבית לכרובים ומן הכרובים לשער הקדמוני, משער הקדמוני לחצר, מן החצר לגג, מן הגג למזבח, מן המזבח לחומה, מן החומה לעיר, מן העיר להר הזיתים".

שנאמר **"ויעל כבוד ה' מעל תוך העיר ויעמוד על ההר אשר מקדם לעיר"** (יחזקאל יא כג). א"ר יונתן: ג' שנים ומחצה עשתה השכינה יושבת על הר הזיתים, סבורה שמא יעשו ישראל תשובה ולא עשו. והיתה בת-קול מכרזת ואומרת: (ירמיהו ג יד) **"שובו בנים שובבים"** (מלאכי ג ז) **"שובו אלי ואשובה אליכם"** וכיון שלא עשו תשובה אמרה (הושע ה טו) **"אלך אשובה אל מקומי"**. מכרוב לכרוב דכתיב: (יחזקאל י יח) **"וירם כבוד ה' מעל הכרוב"** מכרוב למפתן הבית דכתיב (שם ט ג) **"וכבוד א-להי ישראל נעלה מעל הכרוב אשר היה עליו אל מפתן הבית"**. ממפתן הבית לכרובים דכתיב: (שם י יח) **"ויצא כבוד ה' מעל מפתן הבית ויעמוד על הכרובים"**. **"ויצא לא היה צריך קרייה למימר אלא 'ויבוא', ואת אמר 'ויצא', מהו 'ויצא'?"**. יש כאן איזה שהיא יציאה, וכניסה שוב - לאחר שכבר היתה השכינה במפתן, חוזרת אל הכרובים.

מבאר המדרש: **"א"ר אחא: למלך שהיה יוצא מפלטין שלו בכעס, משהיה יוצא, היה חוזר ומגפף ומנשק בכותלי פלטין ובעמודי פלטין ובוכה ואומר: הוי, שלום בית פלטין שלי; הוי, שלום בית מלכותי; הוי, שלום בית יקרי; הוי, שלום מן כדון; הוי, שלום. כך משהיתה שכינה יוצאת מביהמ"ק היתה חוזרת ומגפפת ומנשקת בכותלי ביהמ"ק ובעמודי ביהמ"ק ובוכה ואומרת: הוי, שלום בית מקדשי; הוי, שלום בית מלכותי; הוי, שלום בית יקרי; הוי, שלום מן כדון; הוי, שלום..."**.

כאן במדרש מתבטאת הנשיקה והאהבה של השי"ת תוך כדי החורבן למקדש ולכלל ישראל - וכאן חובתנו להחזיר אהבה. אהבה! לא רק הלכות ומנהגים. רגש ודמעות ולב הומה להשיב געגועים לדודנו, ולא להישאר ת"ח ללא דעת, כיהודים קפואים שכלתניים. ומי שיש בו דעת כמי שנבנה מקדש בימיו! (ברכות לג., סנהדרין צב.).

ברצוני להוסיף, שבזכות החבורה הזו התעורר אברך אחד לערוך מדי שנה בלילה שלפני תשעה באב אסיפה של רוב המשתתפים הנ"ל, באחד מהגגות ברובע. ובמשך ארבע שעות יושבים טובי האברכים ורבנים לשמוע עוד בעומק פנימיות האבלות יחד עם שירים משירי ציון, וכאשר רואים את מקום השכינה חרב לעינינו ושועלים מהלכים בו, בזמן חצות הלילה הדמעות היקרות הללו, שהקב"ה סופר ומניח בבית גנזיו - ממלאים את עיני המשתתפים נסיים ונאחל, שהשנה לא נצטרך כלל לאבל זה, אלא נקומה ונעלה ציון אל ה' א-להינו ברנה, ושמחת עולם על ראשנו!

ניתן להשיג את החוברת 'דברו על לב ירושלים' העוסקת בענייני האבלות על החורבן בטלפון 052-7618678 או בחנות 'ספרי הישיבה' שע"י ישיבת מיר.

לא להחמיץ את השעה / הרב מאיר גולדמינץ

תנן במסכת תענית:

חמישה דברים ארעו את אבותינו בשבעה עשר בתמוז וחמישה בתשעה באב.

בשבעה עשר בתמוז:

- נשתברו הלוחות
- ובטל התמיד
- והבקעה העיר
- ושרף אפוסטמוס את התורה
- והעמיד צלם בהיכל

בתשעה באב

- נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ
- וחרב הבית בראשונה
- ובשניה
- ונלכדה ביתר
- ונחרשה העיר

ולעתיד לבא, בע"ה, יהפכו צומות אלו לששון ולשמחה ולמועדים טובים.

נכתב בספרים, שכאשר נתבונן בשורשם של דברים, הרי שהימים הללו יכלו כבר להיות ימים טובים מלכתחילה, אלא שהחמצנו את השעה והם הפכו לצום, בכי ומספד.

שבעה עשר בתמוז - דבר ראשון נשתברו הלוחות!

כלומר, ביום זה משה רבינו ירד מהר סיני עם הלוחות הראשונים, ואילו היו זוכים ישראל - היה זה יום מתן הלוחות לישראל!

איזה יום נפלא זה יכל להיות! הרי יום מתן לוחות שניות, הוא יום הכיפורים - זהו יום שהקב"ה מכפר בו על כל עוונותינו. הנוכל לשער איזה יום גדול יכל להיות יום מתן לוחות ראשונים?

אלא שחטאנו בעגל, החמצנו את השעה, נשתברו הלוחות, ובמקום יום חג יש לנו יום צום.

תשעה באב - נגזר על אבותינו שלא יכנסו לארץ.

עם ישראל חטא בחטא המרגלים, ועל לילה זה נאמר "אתם בכיתם בכיה של חינו, ואני אהפוך לכם לבכיה לדורות".

נשים לב! באותו היום חזרו המרגלים מארץ ישראל. אילו היינו זוכים, הרי היה זה יום שמחה! יום של הכנה לכניסה לארץ. יום של התעוררות לארץ ישראל, ואולי גם יום הכניסה עצמה.

אך לא זכינו. החמצנו את השעה. ובמקום יום חג, יש לנו יום אבל.

כשעם ישראל מקבל הזדמנות, הוא יכול לנצל לזכות לימים טובים. אך אם נחמיץ את השעה, התוצאה עלולה להיות כואבת.

גם אנו נמצאים בדורות אלו במצב דומה. הקב"ה זימן לנו את מרחבי ארץ ישראל. זכינו לקיבוץ גלויות. זכינו לרשת חבלים נכבדים של הארץ. זכינו לפרוק עול גויים מעל צווארנו. יש ברשותנו כח צבאי, הנתון למרותו של עם ישראל, ואם עם ישראל יחליט להשתמש בו לטובה, הרי שמרחבי ארץ ישראל פתוחים לפנינו. השאלה היא מה עם ישראל עושה עם המתנה הנפלאה הזו, שהקב"ה נתן לנו. האם אנו ננצל אותה כדי להתקדם יותר - כדי להקים מלכות של תורה, כדי לרשת את הארץ כולה, כדי לבנות את המקדש. או שמא חלילה נחמיץ את השעה.

ה' נתן לנו את ההזדמנות, ואין הדברים תלויים אלא בהחלטה של עם ישראל. האם לנצל את השעה הגדולה שאנו עומדים בה, או חלילה להחמיץ אותה. זהו תפקידו של הדור! לנצל את ההזדמנות שה' נתן לנו. ואשרי מי שפועל עם א-ל בהרחבת הישוב בארץ ישראל, בהחזרת משפטי התורה למקומם ובהשבת השכינה לציון, ובע"ה עוד יבוא ויטול שכרו. בע"ה נעשה את המוטל עלינו, ואז יהפוך לנו ה' ימים אלו למועדים טובים.

טיול הקיץ של אגודת 'קדושת ציון'

עם המדריך הרב מאיר גולדמינץ / לאזור שילה וגוש טלמונים / ביום שני י"ג מנחם אב התש"פ

08:30 עליה לאוטובוס בירושלים - בר-אילן פינת שמואל הנביא.

09:10 איסוף בכניסה לקרית ספר

9:30 הגעה לחרשה

הכנסת כובעים וחליפות לרכב [והקפצת הרכב עם הכובעים והחליפות לטלמון]

הסברים על הנוף

ארוחת בוקר

11:00 יציאה רגלית לגבעת היקבים

11:30 גבעת היקבים

'פיל', הסברים

זחילה במערות

הסתובבות בשטח,

בור היונים

מצפה

13:00 ירידה רגלית למעין טלמון

13:30 כניסה למעין טלמון

ארוחת צהרים

15:00 צעדה לכניסה לנחל דולב.

ירידה לנחל

הליכה בנחל - רק בחלק המערבי!

17:00 מעיין דולב

נשתדל לארגן פגישה ושיחה עם איש התישבות

הבאת הרכב עם הכובעים והחליפות

תפילת מנחה

19:30 סיום

נסיעה לירושלים דרך קרית ספר.

עלות הטיול - 60 ₪. הרשמה בטלפון 053-3197718